UCI Libraries | OC & SEAA Center

My Viet Nam Story: Oral History Project at UC Irvine

TRANSCRIPT

OH#2402

Narrator: Phúc Cao
Interviewer: Nathan Nguyễn
Date: February 5, 2024
Sub-collection: My Viet Nam Story Oral History Project at UCI
Length: 02:03:26

[00:00:00] NN: Tôi là Nathan Nguyễn. Biểu này là thứ hai ngày năm tháng hai năm 2024. Tôi phỏng vấn bà nội của tôi đầu tiên, Phúc Cao. Chúng tôi đang ở nhà của mình trong thành phố Garden Grove, thiếu ban California. Cuộc phỏng vấn này dành cho dự án Câu chuyện về Việt Nam của Tôi ở UCI. Cho con biết tên đầy đủ của bà.
[00:00:32] PC: Dạ, tôi giới thiệu. Tôi là tên Phúc Thị Phi Cao, bà nội của Nathan Nguyễn.
[00:00:39] NN: Vâng, bà sinh năm nào và ở đâu?
[00:00:43] PC: Tôi sinh ra tại Việt Nam ngày 25 tháng 8 năm 1946 tại Quảng Trị, thành tỉnh Quảng Trị.
[00:00:59] NN: Bà nhớ thành phố nào bà nội sinh? Nơi sinh của bà nội?
[00:01:12] PC: Bà nội sinh làng Thủy Ba, huyện Vĩnh Linh, tỉnh Quảng Trị. Bên kia cầu Bến Hải, cầu phân chia đất nước hai miền Nam Bắc.
[00:01:28] NN: Vâng, bà có thể nói tên bố mẹ của bà?
[00:01:34] PC: Bố của bà tên là Cao Duy Vấn. Mẹ của bà tên Nguyễn Thị Phận. Ông bà sinh năm 1921, nay đã qua đời hết rồi.
[00:01:50] NN: Vâng, bố mẹ của bà làm gì để kiếm sống?
[00:01:55] PC: Lúc nhỏ thì bà không biết, nhưng khi bà lớn thì — ba, bốn tuổi — thì thấy bố của bà đi lĩnh, lĩnh liên hiệp pháp. Nghe bà ngoài nói vậy thôi, bà nói như vậy thôi, chứ không biết liên hiệp gì bà thì không tưởng rõ? Mẹ của bà ở nhà nồi chờ nấu ăn thôi. Hồi đó, mẹ ở ngoài quê thì cũng đi làm ruộng thêm vậy, mà sống. Ngoài quê ở làng Thủy Ba, huyện Vĩnh Linh, tỉnh Quảng Trị.
[00:02:36] NN: Mẹ của bà có nuôi con gì không? Con heo hay làm gì để bán?
[00:02:44] PC: Không, nuôi heo thì sau đi lâu lạc lâu lắm nuôi heo thôi, hồi trước không nuôi heo. Năm đó là bà còn năm, sâu tuổi thì bà không rõ, thấy mẹ ở nhà thôi, nhưng không nuôi heo. [Mẹ] làm việc nhà, nấu ăn vậy thôi.

[00:03:04]NN: Vâng, trong gia đình của bà có bao nhiêu anh chị em?
[00:03:08]PC: Nhà bà là có 3 chị em gái. Bố mẹ bà có đẽ được 3 người con trai, nhưng vì chiện tranh, [mình] chạy trốn Việt Minh, qua rừng, qua núi. Mấy em ruột của bà — kẻ của bà — chết đâu rồi, chôn đó rồi. Chắc không biết địa điểm chôn. Bây giờ, sau 75, mẹ bà có về kiểm lại, xách mấy đứa con, nhưng mà kiếm không ra tại chết đâu, chôn đó, để ba cái dấu, cái cây cầm mất tiêu hết cả, nên thì không ra. Giờ, gia đình có bố mẹ với 3 chị em gái.
[00:03:55]NN: Vâng, tầng lớp xã hội của gia đình bà là gì?
[00:04:00]PC: Tầng lớp xã hội gia đình bà thuộc dạng nghèo khổ thôi, đủ ăn, chứ không phải trúng lâu, không phải là địa chủ, không có ruộng vườn nhiều giống người ta.
[00:04:18]NN: Vâng, bà có thể kể chuyện về những kỷ niệm thời thơ ấu?
[00:04:25]PC: Thời thơ ấu của bà thì ở ngoài quê, bà chẳng biết nữa. Thấy 5, 6 tuổi thì bà đi theo ba, ba của bà đi lính Liên hiệp Pháp ở trong Huế, tên của đồn đấu tranh An Cựu, [mình] ở trên đó. Mẹ bà thì coi như vợ lĩnh thí đi theo chồng. Hồi đó, chỉ chồng làm lương và nuôi. Hồi đó, mới có mình với cha mẹ bà thôi, thì không có buôn bán gì hết. [Nhà] chỉ ăn cái đơn lương lính của ba thôi.
[00:05:14]NN: Vâng, bà có trở lại nhà quê không?
[00:05:24]PC: Bà ở Huế? Nhà trại hả?
[00:05:28]NN: Nhà thời thơ ấu? Nhà lăng quế hay bà ở Huế?
[00:05:35] PC: Không, nhà thời thơ ấu thì hai vợ chồng. Ông đi lính thì bà đi theo, đẽ được con ra thì thuế cái phòng ở. Không có nhà cử gì hết.
[00:05:48] NN: Bà có được đi học không?
[00:05:51] PC: Có, bà có đi học. [Bà] học lớp 1 qua lớp 2, thì bá của bà đổi về thành phố Đông Hà, tỉnh Quảng Trị ở. Thì bà học đó, lớp 1, lớp 2, lớp 3, lớp 4, lớp 5, thì qua tới lớp 6, thì ông có đi lính, ông chuyện về Quảng Trị, thành phố Quảng Trị. Thì bà thí vô trường trung học Nguyễn Hoàng. Hồi đó, lớp 6 có [cấn] đệ thất, thì bà học đệ thất, đệ ngũ, đệ lục, đệ tứ, đệ tam, đệ nhị. Đệ nhị là năm đó là thi Tú tài một. [Lớp đệ nhị] là bằng với lớp 11 bây giờ. Thì thi Tú tài một thì bà bị rớt, bị hỏng. Gia đình cũng không khá giả. Bà phải không đi học tiếp nữa. Bà đi làm. Công việc làm của bà đầu tiên là bà đi học đánh máy chữ. Hai tháng ra trường đi học ở Huế, [bà] vô thuê phòng nhà của họ, ở [đó] hai tháng [để] đi học đánh máy chữ. Sau, bà về làm thứ kỷ đánh máy chỗ công ty thông tin ở ngoài Bến Hải, gần cầu Bến Hải, cầu phân chia đất nước. Thí bà đi làm thư ký đánh máy làm lương bổng, phát lương cho họ tiền bạc. Sau ngoài đó, thấy nó buồn quá, bà mới xin về, thôi việc, về tại thành phố Quảng Trí, xin vô đi dạy học. Thì không có bằng cấp chứ không có bằng trung học đệ nhất cấp chứ, [đệ] nhị cấp không có. Bà không có đi mấy trường sư phạm lơn được. Bà chỉ học coi như là một năm tu nghiệp — một tháng — ở trong trưởng ty học vụ. Họ tổ chức. Học một tháng, sau bà đi dạy tiểu học. Họ cho bà dạy lớp năm, dạy từ thời gian thì tớ lúc năm 75, [vì] đánh giặc, không dạy nữa.
[00:08:29] NN: Dạ vâng, bà dạy lớp nào?
[00:08:32] PC: Lớp năm.
[00:08:33] NN: Bà được lãnh lương đủ tiền không — đủ tiền sống?

[00:08:38] PC: Lương đó hội bá nhơ một tháng 18,000 ngàn hội đó. Bà chẳng biết lơn, nhỏ, mà đủ sống.
[00:08:46] NN: Công việc dạy của bà như thế nào?
[00:08:53] PC: Thì buổi sáng, hội chỗ học khác bây giờ. Tám giờ sáng, [giáo viên] vô trường, [khi] tới 12 giờ nghỉ. Họ cho giáo viên về nhà nghỉ. [Sau] nghỉ hai tiếng, hai giờ vô học lại tối bốn giờ, cho bà về nhà. Coi như nghề dạy của bà thì thay cũng thoải mái, không bị răng buộc, không bị ảnh hưởng, không bị trách nhiệm nhiều lắm. Xong lớp là xong thôi. Mình về nhà, ngày mai là mình tới vô là bài vở khác rồi. Nhưng mà, bà thấy cũng thích nghề dạy, không có bị răng buộc, giống như mấy nghề khác. Nó lên qua ngày này, qua ngày khác. Bên trong cô giáo cũng về nhà, lo việc gia đình. Học trò, nó về nhà, không có trách nhiệm. Bà cũng thích đi dạy.
[00:09:50] NN: Vì sao bà chọn công việc đi dạy?
[00:09:58] PC: Công việc đi dạy là bà thấy đi học cái gì cũng dễ mà học chữ quá khó. Bà nói mình phải cho cái lớp trẻ sao nó biết chữ nghĩa chút chứ. Mình không để ngán đi dạy thì ai làm nghề thầy giáo đi dạy con người ta học hành. Ở chỗ đó, họ cũng hám làm mệt nghề nhiều tiền hơn, buôn bán đó đông vô, đồng ra, nó nhiều hơn. Thu nhập nó thay đổi. Thì đi dạy đông lớn nhất định thôi. Nhưng mà, bà chọn cái đó là vì bà yêu nghề bà đi dạy thôi. [Bà] yêu trẻ con và dạy, chứ không phải hám tiền. Hám tiền thì bà làm nghề khác thì có tiền nhiều hơn. Buôn bán thì có tiền nhiều hơn để nghề đi dạy.
[00:10:44] NN: Trường của bà là trường công, phải không?
[00:10:48] PC: À, trường của bà. Bà mới đi tiểu học vụ Quảng Trị. Họ biết phải qua cái trường tiểu học tên là Nguyễn Văn Luyện. Nguyễn Văn Luyện là cái ông đại úy, ông lính Việt Nam Cộng Hòa. Ông đi đánh giặc, ông chết giờ, ông có lập cộng nhiều. Họ đặt cái tên là Nguyễn Văn Luyện. Bà dạy cái trường Nguyễn Văn Luyện mấy năm trời đó lơn.
[00:11:14] NN: Trường nhỏ?
[00:11:15] PC: Vô đó, dạy lập năm — trường nhỏ, năm lập thôi. [Có] năm cô giáo viên, một ông hiệu trưởng. Họ cho bà dạy lập năm từ đầu tới cuối.
[00:11:33] NN: Vâng, bà làm thế nào bà quen ông?
[00:11:38] PC: Ơi à, chuyện này là chuyện giống như Duyên Kỳ Ngộ. Bà đi thi Tú tái ở Huế, mà bà bỏ chiếc xe đạp lên trên xe đò. [Xe] đem theo. Vô, bà đạp xe đạp đi qua cầu Trường Tiền với bạn của bà. Thì ông làm hội độ trung ủy. Ông làm lính tiểu khu Quảng Trị. Ông công tác gì trên đó. Ông chạy theo thì lúc đó, ngày thi là đông lắm. Xe chạy, người này, người kia — chẳng ai để ý hết. Nhưng mà khi tới trường, bà vô trường thi thấy ông đứng ngoài, ông nhìn vô. Sau ông chờ ra. Chiều, ông tới đó, hết giờ thi chấm trích, ông tới đó. Ông làm quen, hỏi, “Cô ở đâu? Nữa ở Quảng Trị?” “Tôi cũng từ ở Quảng Trị.” “Cô cho tôi biết nhà ở đâu? Rồi tôi về, tôi thăm.” Bà cho ông số nhà, ở đường 41, đường dưới tận Quảng Trị. Cái mà ông về, ông về, ông thăm. Bà thấy ông cũng hên tư. Mẹ bà nói, “Thôi, thì chương tới tuổi, hai mấy tuổi, lấy chồng được rồi. Thấy thằng đó cũng được đó.” Thôi, Duyên Kỳ Ngộ chứ bà đâu không biết. Hội trước bà đi học, bà không có đẹp lắm. Nhưng mà, mấy người họ khóa khởi trường Nguyễn Hoàng. Bà chẳng biết khóa khởi là gì. [Bà] hiền hậu nữa. [Bà] học thì cũng giỏi, mà học tài thi phận thì bà rớt, ai cũng biết. Thi Tú tài bị rớt, bà cũng tiếc. Hồi đó tiếng Pháp bà giỏi lắm, mà đầu tháng là ra địa cục cơ

lãnh bằng khen. Mà học tài thi phận, có nhiều người đứa học dở quá trời. Vô thi đầu mình rớt. Rớt cũng buồn, tội thân. Vậy đó. Người quen sau một năm rưỡi — sáu, bảy tháng — giê nhà người ta đi hỏi. Thì một năm rưỡi sau là đám cưới.
[00:13:45] NN: Vâng, ông bà lấy nhau khi nào?
[00:13:55] PC: 1965, [ngày] 31 tháng 10. Năm 1965 thì đám cưới. Tới năm 1966, tháng 8 năm sau, bà sinh được con trai đầu Long. Bà tỉnh cũng chín tháng 10 ngày nữa, đẻ ra cái thằng đầu tiến đó.
[00:14:19] NN: Tên là gì?
[00:14:20] PC: Nguyễn Phúc Long. Lấy tên của bà, làm chữ lót của nó. Bà nó cũng Nguyễn, để tên Nguyễn Phúc Long.
[0014:28] NN: Bà có thể kể chuyện về những kỷ niệm đám hỏi của ông bà?
[00:14:35] PC: Đám hỏi đơn giản lắm. Dưới nhà, ta đem nem, chả, cá châu. Rồi, họ đem một nắm xôi, một con heo quấy. Gia đình họ khoảng 20 người. Họ lên, họ làm hỏi. Bên bà thì ít người, bốn, năm người, ba con thôi. Bà coi như thôi. Thì họ ăn uống. Họ nói qua, nói về, hai bên chấp nhận. Thì ông đi lính ở tiểu khu Quảng Trị, gần nhà bà đó. Tại đồn của ông, cái nơi thành Quảng Trị ra nhà bà khoảng 300 mét, gần lắm. Tối, ông ra chơi. Mà, thấy ông cũng hiên hầu nữa. Nhà ai cũng thích ông, thấy ông cũng hiên hầu đó. Bạn của bà trong trường, nhiều người thương bà lắm. Tuy nhiên, bà không thích nhiều người đẹp trai, cao rã hơn nữa, mà bà không thích. Nhưng, bà thích ông — Duyên Kỳ Ngộ, một kệt nối hai người lại. Khi mà đầm cưỡi với gặp nhau bên Mỹ ở, mấy cái ông bạn nói, "Sao mày ở đâu mày cưới dược con Phúc vậy? Tao ở bên nhà mà hắn chiều làm tại vậy." Ai cũng nói vậy. Duyên Kỳ Ngộ, sao mấy anh đâu có trẻ bà gì ai đâu. Mấy anh học trước bà hai lớp. Bà học đệ nhị, họ học đệ nhất. Họ ra, họ thi Tú tài, họ đi lính, họ đi Thủ Đức, hết cả. Có ngươi đi sĩ quan Đà Lạt, bà không thích. Có cái anh, anh bạn gần nhà thôi. [Anh là] thiếu tá nhảy dù. Mà, thường thường, mùa hè nào bà đi học, qua học hè, anh dạy thêm. Mà dạy đông lắm, 40-50 người. Sau bà mẹ của anh qua nói, "Tự xin cưới con Phúc làm vợ thằng Hùng." Bà nói, "Không thôi, con kêu bằng chú quen, bác thôi. Con kêu con chú Hùng quen, con không lấy anh Hùng đâu. Kêu chú Hùng quen rồi. Mà sau này anh giàu có lắm. Không phải giống như tôi, tôi sống tạm bợ, tạm đủ thế. Tại ông chồng, ổ Quảng Trị, ai cũng biết hết. Sống thành liên, không có thắm, nhưng không có hồ lồ như tự ti, không giàu. Đủ sống đồng lương hai người, người công chức, người lĩnh, đủ dương, chứ không có giàu như người ta. Nên tôi sẽ thoải mái. Giờ, ông đã quá đời rồi, nhưng mà bạn bè, lính trạng, ai cũng thương ông, cũng kính nể ông hết. Bây giờ qua Mỹ, hồi đó, ông ở trong Ban Tù Ca Xuân Điểm của nam Cali (unintelligible — 00:17:54) đấu tranh ra tổ chức lễ cứu trợ thương phế binh. Ngày đó ông tù ca, ông kêu ai có bình trụ nào, áo quần nào thì mặc đó, mang lon lá vô. Thì ngày này, ông mang lon thiếu tá vô, ông mang đồ lính vô. Mấy người lính gặp, "Chào ruột hết." Nói, "Trời ơi, hồi trước tôi đâu biết ông thiệu tạ đâu." Ông nói, "Ai mà — người đân — nói tầm bậy." Người nào cũng chào thiếu tá. [Bà] nói, "Thấy chứ." Mình ở đàng hoàng, tử tế như lính trạng, dưới cấp còn nể nang. Chứ mình mà ăn hồi lô tham dựng. Chứ mình qua Mỹ, coi mình như rôm rào, còn bỏ mình nữa. Mình nghèo, mình nghỉ lại. Mấy người họ giàu. Họ cũng thiệu tạ, mà dưới cấp của ông. Mà [họ có] nhà lầu, hai mấy cái, mà nhà bà không có gì hết, ở nhà mượn không. Thằng con bà —

bây giờ, nó 55 tuổi — mà nó hỏi, thằng hái, "Má, sao nhà mình nghèo vậy má? Chạy [khi] 72, cũng ở nhà mượn, 75 về ở nhà mượn vậy." Bà nói với nó, "Tại sao con hỏi bà, khi bà còn sống đây. Chứ hỏi má? Mà má hỏi mấy cái ông đó. Họ đem mấy cái nhà lầu đi theo được đâu." Chứ họ qua đấy, họ trốn trên núi. Họ gặp lính [mà] không dám chào nữa. Họ không dám ra mặt ngoài cộng đồng này, mà xin hoạt đấu tranh, quyền sọng đậu tránh, tự do cả. Họ ở trong nhà không à. Nên khi ông nội con chết, họ tới tiểu khu Quảng Trị, họ khu cờ vàng ba sọc đỏ cho ông. Thầy cũng hẹn ghen, nó cái gì đâu. Hai vợ chồng sống coi như khắc khổ qua ngày, chứ được tiếng nữa chứ. Đâu phải cờ vàng ba sọc đỏ, mà họ đem, họ phụ bay bụi bạ được đâu. Phụ cờ cho ông đó. Bà thầy mà nuôi nó ở trong tiểu khu, thì ông đại úy lời, ông nói, "Để em nhờ thì quân lục chiến, mấy anh nghĩa tữ, máy binh Nhảy dù để phụ cờ cho anh, tại trong tiểu khu mình, không có ai ra hoạt động xã hội, nên không có ai có đồ lính hết cả. Em nhờ mấy người." Bởi hôm, bà thấy mấy ông nghĩa tữ đi với chính phủ nuôi, Nhảy dù nè, quân lục chiến nè. Bà thấy đi với — áo trắng — Hải quân, theo quan tài, phụ cờ đó. Bà thấy cũng hạnh nhiện. Bà không buồn. Ông chết, thì ba buồn lắm, nhưng bà cũng thấy hạnh nhiện. Còn người chồng, biết sống, nên khi chết, họ còn bạn bè, còn nệ năng, còn họ hán. Họ tới chết, nhà đáng bảo còn một ngày để một ngày tư sáu, dậy sáng đầy cái nhà quan, nên có thể đóng quả trời đóng. Ai cũng thương tiếc ông cả. Không phải đòi dốc cho cả thế giới, chỗ nó có người Việt thôi, điều biết ông Lữ hết, điều thiếu tá Nguyễn Lữ hết cả. Bà cũng hạnh nhiện. Giờ, ông nội của con chôn Big Family của nam Cali. Ông mất từ ngày 12 tháng 10 2019, lúc hai giờ 48 phút, tại bệnh viện Anaheim Medical Center.
[00:22:04 NN: Gia đình của bà được gặp gia đình của ông không?
[00:22:16] PC: Gặp gia đình ông hả? Gia đình ông có người em, ông anh lớn nhất, 99 tuổi rồi. Hình như còn ở ngoài thành phố Quảng Trị. Nhà của anh ở gần nhà tự niệm của Lê Duẩn. Nhà ông anh của ông nội con ở ngoài Quảng Trị, tỉnh Quảng Trị. Còn ở Bình Tuy [là] Quyền Dâm Tân. Tỉnh Khánh Hòa nhất, ở trung đám này thì còn em được mất từ bốn năm rồi. Còn cô em gái cũng 58 tuổi rồi. Bà chỉ nói điện thoại. Bà đâu có về Việt Nam, đâu có gặp được.
[00:23:22] NN: Trước nào ông nội đi vô quân đội?
[00:23:26] PC: Ông nội đi năm 45, 46, 47 — bà chẳng biết. Rồi bà mới sinh. Ông đi Liên hiệp Pháp.
[00:23:37] NN: Ông nội?
[00:23:40] PC: Ông nội con hả? Hồi trước, ông đồng viên đi Lính. Ông đi vô binh làm binh nhì. Sau ông đi xa thi cư. Ông đi vô Thủ Đức — khóa 13 Thủ Đức, Nguyện Lự. Chứ bà không biết cái ngày tháng, thì bà cũng không biết. Vô quân đội bà cũng không để ý. Thì thấy năm năm sinh hoạt, khóa 13 Thủ Đức, thì bà biết lá Thủ Đức.
[00:24:18] NN: Vâng. Ông nội phục vụ trong Sư đoàn số nào?
[00:24:23] PC: Ông ở Sư đoàn một Bộ binh ở tỉnh Quảng Trị, nhưng Sư đoàn đóng ở Huế vậy.
[00:24:33] NN: Vai trò của ông nội trong quân đội là gì?
[00:24:36] PC: Ông nội hả?
[00:24:38] NN: Vai trò của ông nội?
[00:24:40] PC: Ông là Thiếu tá Nguyễn Lữ, Trưởng phòng một, tiểu khu Quảng Trị. Nó coi về bán quân sổ, coi như Tổng Quảng Trị. Một năm ông có đi vô Bộ Tổng thâm mưu để đi làm

chuyện đi tu nghiệp lại. Năm 75, lúc bà chạy giặc là ông có ở với bà đó. Ông đi vô tới Long Thành dưới trong Sài Gòn. Ông học khóa, mà cao cấp Tổng Quảng Trị. Thì 75, ông bị kẹt đó. Thì thằng cháu — kêu bằng cầu — xách va li cho ông lên máy bay đi qua Mỹ. Ông không đi. Ông nói, "Vợ còn ngoài Quảng Trị, mà tôi ở với ai [bên] Mỹ." [Ông] đi lùi. Họ kêu trình diện, thì ông đi học tập. Họ lúc đầu nói 10 ngày. Họ đem áo quân 10 ngày, thuốc men 10 ngày. Họ đem ông về trình diện, về học mốn. Nói, "10 ngày nữa xong." Họ đưa đi một mùa. Họ đem đến tới đó, Bù Gia Mập, Phước Long, Sông Bé. Xa luôn. Bà có đi thăm 2 lần. Tại vì ở Quảng Trị, nghèo, bà không có khả năng đi nhiều lần. Đi 2 lần, mà đi quà chút xíu. Không có giống như người ta, đi cả thung, cả báo bự bự đâu. Nhưng mà chung bạn bè, họ giúp đỡ nhau. Ông cũng sống qua ngày. Ông sống hết năm tù, chung đó ông về.
[00:26:33] NN: Ông nói thích ở Quảng Trị không?
[00:26:36] PC: Không, ông không thích Quảng Trị. Ông nói, "Ở đó là bị nắng sáu tháng, mưa 6 tháng." Mưa đất nhậu nhẹt lắm. Cực lắm. Đêm hôm là ở gần dưới tuyển cộng sản, cứ sợ riêng, sợ riêng rập, sợ pháo kích quang. Ông muốn vô Sài Gòn thôi. Thì ông vô Sài Gòn, ông tu nghiệp, ông khóa cao cấp Tổng Quảng Trị. Ông xin về làm Bộ Tổng thâm mưu. Nhưng mà cái mộng của mình không thành. Chưa được ra trường khóa tu nghiệp, thì bị Việt Công nó đuổi chạy rồi. Nên [ông] ở tù.
[00:27:22] NN: Vâng. Ông nói có thường đi ra khỏi tỉnh Quảng Trị để làm việc không?
[00:27:28] PC: Không, ông chỉ có đi tu nghiệp trong Sài Gòn, năm đi lần — một năm đi, một tháng về. Chứ ông không đi ra khỏi Quảng Trị, mà làm việc. Làm việc cái bán của ông là bận rộn lắm. Nhưng mà có hai người phụ tả. Ông thiếu tá [là] Trương Thục Huyền. Ông Màu chết chưa phải? Ông không có đi. Ông Màu ở trên Washington. Mấy ông đó giúp coi việc. Ông không có đi cái bán quân sổ về Tổng Quảng Trị. Họ nắm giữ hồ sơ của mấy ông sĩ quan, lính của mình. Nên bây giờ, nghe nó nói trên Washington ngồi tên tụi mấy người sĩ quán Việt Nam.
[00:28:30] NN: Cuộc sống của bà ở thành phố Quảng Trị như thế nào?
[00:28:38] PC: Ừ, cuộc sống của bà Quảng Trị. Trong nhà có nuôi một cô 15, 16 tuổi, con gái.
[00:28:49] NN: Gái tên là gì? Tên của gái là gì?
[00:28:50] PC: Giữ con, giống bên Mỹ kêu, "Ocean."
[00:28:54] NN: Tên của gái là gì?
[00:28:59] NN: Ừ, tên là Hoàn. Bà ở đó được lâu lắm. Giữ em, cho em ăn. Sáng, bà nấu cơm, nước cho cháu ăn. Bà đi dậy, trưa 12 giờ họ trở về. Nghỉ 2 tiếng rồi đi dậy tiếp thì chiều bốn giờ về. Đó cái trường của bà dạy. Có mấy trường khác họ dạy sao bà không biết. Cuộc sống cũng qua ngày sống. Lượng tiền cũng không có nhiều, nhưng mà đủ sống. Cái chế độ của giáo viên là dạy, lượng không có nhiều, nhưng mà đủ sống. Không để nội thạt cực khổ. Nghỉ qua ngày vậy thôi. Trong trường, lúc nào họ nói bà là giáo viên gương mẫu hết. Tại con có thấy bây giờ . Bà lúc nào ăn mặc bình thường, không có soạn sách đẹp không có làm gì hết. Lúc nào mặc áo quần bình thường đi dậy, áo dài không có xé xuống như người ta phận xót loài loạt. Bà không có. Lúc bà vợ thiếu tá, bà không vậy. Đi qua Mỹ, 37 năm bà cũng thay đổi. Người ta cũng không có làm gì hết, mệt mây, bà thay đổi gì hết. Nên bà thấy bà đi đâu, họ cũng khen, "Tôi thấy chị đàng hoàng."

[00:30:42] NN: Ở Quảng Trị bà có thường đi chợ trời không?
[00:30:47] PC: Chở gì?
[00:30:48] NN: Chở trời.
[00:30:52] PC: Chở trời đâu có. Quảng Trị đâu có trở trời đâu.
[00:30:57] NN: Bà mua món hàng ở đâu?
[00:30:59] PC: Không, Quảng Trị có chợ trên thành cổ. Bà ở xa thành phố, khoảng 500 mét. Nhà bà ở ngay cửa tạ. Cửa tạ là cái cửa của nơi thành đầu bốn cửa tạ hữu tiên hậu. Bà ở cửa tả. Thì tu dồn lĩnh đi ra nhà bà khoảng 300 mét. Có qua cửa tạ đó, khoảng 300 mét. Bà đâu có đi ra chợ trời. Chợ đó là chợ bán đồ ăn, đủ thứ hết. Đồ ăn [thì] họ bán dưới trời, giống như rau rán, họ bán dưới trời. Ngồi trong hộp họ bán dưới trời. Ở trong cái đình làng đó thì họ bán vài vắt, quần áo, tạp hóa sống, nồi chén bạch, đủ thứ. Không có chợ trời. Trời mưa thì họ bị ướt. Cái nhà đó họ xây mà không có gì che quanh trên mải bự. Mấy người râu cọ và cả, họ bán ngồi dưới trời, dưới đất. Trời mưa họ mặc áo mưa, ngồi. Giữ cái chợ, người ta trạng ngựa dưới, giữa trạng dầu hắc, dầu ngựa đen. Không có dơ, họ ngồi dưới, đem ghế thấp thấp. Họ bán dưới. Bữa hết, họ đem về. Không có trở trời. Chợ trời chỉ bên Mỹ. Bên đó không có chợ trời đâu.
[00:32:39] NN: Bà nấu món gì cho gia đình ăn?
[00:32:40] PC: Bà nấu bún bò. Mấy đứa ăn khen ngon. Bún bò Huế, phở, bún riêu.
[00:32:52] NN: Bà nấu ăn mỗi tối hay mỗi tuần?
[00:33:00] PC: Mỗi tối hả? Mỗi tối, thường bà bữa nấu bò kho, ăn bánh mì. Bữa thì nấu cà ri, ăn bánh mì. Bữa thì nấu cơm với cá bống kho tiêu. Bữa thì nấu canh bầu với tôm. Bữa tối nấu ăn kiểu nhà quê, rau, lang luộc, chấm xì dầu. Không có ăn sáng giống người ta. Nên tới giờ chứ bà không có bị cáo mỡ, cáo đường. Chắc ăn uống cẩn thận.
[00:33:29] NN: Bà có thường đi ngoài phố Quảng Trị không?
[00:33:33] PC: Đi ngoài phố thì không có. Bà không có giờ. Tại sáng thì dạy, chiều về lo cái, lo cơm nước thôi. Đâu có giờ đi đâu. Chỉ có đi chợ thì có chiếc đồ đạp. Mình kêu, họ đạp ra ngoài đường, mình ra, mình đứng chờ chút. Họ tới mình quach. Họ tới mình lên nhảy, lên ngồi. Họ trở lên đi chợ. [Mình] mua đồ ăn, về lại thôi. Chứ không có đi ra ngoài thành phố. Có cuối tuần nào có đi Huế. Ông trở mẹ con vô Huế coi chơi phim. Nếu khi rạp phim Tàu, coi phim trường, mấy đứa cũng thích chứ. Nó chỗ rạp, nó chỗ đường Trần Hưng Đạo ở Huế gần câu Trường Tiền. Coi xong, ăn uống, ra Phú Văn Lâu, ngồi đó ăn, hóng mát, chiều về. Từ Quảng Trị vô Huế chạy 60 cái sổ, chạy xé rồi là 1 tiếng hồ. Ông có chiếc xe Jeep.
[00:34:32] NN: Đứa của bà làm gì trong khi ông bà làm việc?
[00:34:58] PC: Thì lúc đó, nó đi học mà. Đi học tại Việt Cộng vô, học giảng dỡ tại khí đi qua Mỹ đấy, đứa mà học nhiều nhất — từ ba — là qua được lớp 12 thôi. Nhưng mà không có tiền vô đại học nữa, qua lớp 12 là nghỉ rồi. Còn mấy đứa sau này là đầu của mấy đứa thân cưới tới lớp 10 hết, [vì] không có tiền mà đi học nữa.
[00:35:34] NN: Bà có vào 1966 Phong trào Phật giáo miền Trung ảnh hưởng những cuộc sống ông bà như thế nào?
[00:35:45] PC: Ừ, nói chuyện Phật giáo thì ông cũng bị quõn, tại ông làm văn nghề, chơi hò, hạt hò với đàn, đi đánh văn bàn. Sau giờ, ông tận việt trong lính. Ong đi xa trật. Ông đi đánh văn

bàn, kêu bạn bè, mấy người lính trẻ trẻ ra nhà hát hò, đơn hát, chứ không có ảnh hưởng gì cả. Mà hồi nhỏ, ông gia đình là Phật giáo, cả trăm năm rồi. Mà ông có làm nguyễn trường Phật giáo. Nhưng khi ông đi vô lính, đi chỗ nào thì ông đâu có sinh hoạt Phật tử đâu, không tới chùa gì hết. Nhưng mà khi Phật giáo đầu tránh đó thì ông bị ảnh hưởng. Ừ, hồi bà nhỏ là ở Quảng Trị là người Công giáo, họ đông. Mà không biết tại sao ông bị họ áp ông cải tội ra. Xếp đống cuốn trung biểu tình, đem bàn thờ ra ngoài đường chống đối chính phủ ông Diệm. Họ đưa ông ở Quảng Ngãi từ sáu tháng luôn.
[00:37:04] NN: Ai đưa?
[00:37:05] PC: Thì ông tiểu khu trưởng là ông đứng đầu tiếu phú.
[00:37:18] NN: Cần lao, phải không?
[00:37:20] PC: Bà không biết tên mấy người đâu. Lúc đó, ông ba ruột của bà bá là ông Cao Duy Vấn. Ông có cấp bậc chuẩn úy, mà ông làm cái phong của ông thiếu tướng, trung tướng (unintelligible — 00:37:39). Bà không hiểu thứ thiếu tướng, trung tướng, nhưng biết. Ông đó là làm Quân đoàn một Tư lệnh và Vùng 1 chiến thuật. Hình như vậy. Bà mà nói với ông cha bà, "Bá nói giùm ông tướng Lãm xin cho ông Lữ về lại Quảng Trị đi. Ông đâu có biết gì Phật giáo đấu tranh đâu. [Ông bị] bắt đâu, di xa." Nghe ông Lãm gọi xin giùm. Họ cho về lại Quảng Trị. Đi sáu tháng, ông cái dáng luôn, tự nhiên mình không có sách đồng bào biểu tình gì cả. Biểu tình ai mà làm chẳng biết. Ông sống, ông vô từ bây giờ. Con lớn lên, con thấy ổng vô tư. Ông ở Ban Tù Ca Xuân Điềm. Ông đi hát hò. Ông già, 81 tuổi ông chết. Ông còn một ngày, hai, ba ngày ông còn về cái show cả nhà học đầu tranh. Mà ông chưa đi kịp, ông chết. Ông chống Cộng tuyệt đối. Ông nói còn Việt Cộng, không về Việt Nam. Bà đi Việt Nam năm lần. Bà thăm ba con anh chị em. Bà đi một mình. Ai hỏi, "Sao ông không đi?" Nói, "Ông sợ Việt Cộng về chụp mũ ông." Đêm hôm (unintelligible — 00:39:17) cờ vàng ba sọc đỏ trong cửa, họ vô bắt, chết cha. Ông sợ họ đem vô, nhốt phát trong từ một đêm, trong nhà đà ở Sài Gòn. Từ đó đủ chết, muỗi cắn. Ông nói đi sợ lắm. Ở đây, cầm cờ vàng ba sọc đỏ đi biểu tình, [mà] về Việt Cộng sợ lắm. Bên nhà bà nội có nói, "Chắc chị không cho anh đi." Nói,"Đâu cho gì đâu. Ông sợ Việt Cộng, ông không đi." Ở đây đậu tránh, ông có đi hết cả. [Họ] chống Tàu Cộng đù cả mu Việt Nam, chống bán nước cho Trung Quốc. Ông thuộc hai bài nhạc của Việt Khang, "Anh là ai" [và] "Việt Nam Tôi Đâu." Ông hát thuộc làu luôn. Người mà giọng như thấm nhậm trúng máu. Trên bàn thờ, có cờ vàng ba sọc đỏ, bà để trên đó. Bà cuộn tròn cái đó. Ông ghét Việt Cộng lắm. Bà về, bà cũng sợ, sợ nêu khi nói như ông đem nhét cờ vàng ba sọc đỏ, nói bà đem cờ vàng, họ vô bắt bà nữa. May không có chi. Bà đi tham nam lần. Giờ, bà hết đi. Không sức khỏe, không đi nữa. Chẳng có ai mà đi nữa. Bà hai đứa em, chết một đứa, còn đứa.
[00:41:19] NN: Bà có thể kể chuyện về những trải nghiệm trong khi Tết Mậu Thân vào 1968?
[00:41:25] PC: Ừ, năm 1968 đau khổ nữa. Trời ơi, đêm nào Việt Cộng pháo kích. Bà mua 100 cái bao cát. Nhà của của mẹ — của bà — là nhà xây xi măng. Ở trước sân hết cả, chất cái hầm trước 100 cái bao cát. Tối, mấy mẹ con chui vô hầm ngủ, ngồi [dưới] hầm. Hàng xóm, họ vô, họ ngồi, họ trốn giùm, họ trồn nhờ. Ôi cha, nghe âm, âm, âm. Nghe vặn vặn thì họ dừa nhau. Họ ngủ chút xíu nghe râm râm.

Mấy người nói, “Đi coi mấy giờ, bà con.” Bà nói, “Mấy người không có con dài đi coi, thì tôi [có] hai, ba đứa con dài (unintelligible — 00:42:16) tôi đâu coi mấy giờ, bà con.” Coi sáng, chứ hệt sở. Trong hầm tối thui. Nhớ cảnh ôn lạnh nữa. Chiều chiều là coi như là nhiều sau bị pháo dữ quá, pháo liên tục. Chiều chiều là coi như bà ngoại, bà với ba đứa cháu nữa, hai đứa chồng nữa, hai đứa cháu trai, con của bà nữa, hai dì của nó, lấy hai cái giống thụng, dánh hai đầu, cơm, nước, và quần áo . . . lên trên Nhà Thơ Thành Tâm, đường Quang Trung, Quảng Trị. Ở đó, ngủ tới đêm từ sáng, ngồi đó, về trên nhà thờ, họ xây cái veranda, nó dài, gánh pháo kích, nó [bị] ảnh hưởng. Thì ở đó, sáng về. Chiều về là ăn vui vạ mà đi. Cuộc sống quá sức khổ. Việt Cộng nói đình chiến cho người đồng bào ăn Tết. Họ làm lật lọng. Lính của mình ngay thớ tượng nó thiệt, tại nó chơi ngược lại. Đêm, nó tấn công giáo giết ổ thành phố Huế [và] Quảng Trị. Người Huế là chết nhiều như nhóm như rằng. Bà không ở trực tiếp ở đó, nhưng mà họ chiếu một phim ra, thấy nhà nào khăn tang trắng chính, khăn tang trắng. Ôi trời, khóc, khóc, khóc khiếp kinh khủng. Chết giống như chết dịch COVID. Không có chỗ trốn nữa. Chết kinh khủng. Còn ngoài Quảng Trị cổ thành, năm 2012, bà có về. Bà đi về chị, cô em gái, vô cổ thành coi. Năm giờ chiều, thấy [tại] người chết quá nhiều trong thành, hồn ma vất vưởng, ngay không khí ớn lạnh lắm. Đi vô cái phòng chiến hầm của họ, họ làm mấy hình người giả, mấy ông bộ đội, mang khẩu súng AK-47 dài thoăn. Ngồi mà chân, quỳ chân. Thấy ớn lạnh lắm. Trong cổ thành, họ sửa sang lại để họ cho người ta tham quan, để người ta cho tiền. Thì ai vô, họ cũng thấy có mấy cái thúng đó, họ bỏ 20 ngàn, 30 ngàn tiền Việt Nam, bỏ vô đó. (unintelligible — 00:42:17 - 00:42:23) Bà ở đó tới năm giờ mấy, bà nói, “Thôi, về mấy em, ghê quá.” Lúc bà chảy ngoài thành, bà thấy — cái thành cổ có bốn cửa — cửa Tiền, cửa Hữu thì nó sửa lại mới rồi. Nó sửa nó tân trang mới. Mà, cửa Hậu, hồi trước, họ bắt tù binh Cộng Sản, bên Việt Nam Cộng Hòa, bắt nhốt đó, nhưng mà cho đồ ăn đàng hoàng lắm. Một ngày có lính đi chợ và nấu đồ ăn cho người tù ăn đàng hoàng. Khi mà mình đi ở tù, bị bắt, lính Việt Nam của mình đi cải tạo, mà họ đánh đập, họ hết sạch mình dữ lắm. Mính nuôi tù binh Việt Cộng từ tị. Thì bà đi ngang cửa Hậu, bà thấy cửa Hậu và cửa Tả là coi như tan nát hết, rồng rêu phủ đầy hết, gạch ngói, đống hỏ, họ không sửa. Bà hỏi, thằng đó, bà hỏi thằng này (*phone rings*), thằng bạn bà, tên Trâm, “Sao cửa Hậu và cửa Tả, họ không sửa để sập xệ hả? Họ sống rêu phủ.” Trâm nói, “Chị biết sao? Họ ăn mừng chiến thắng. Họ khoái, họ chiến thắng Việt Nam Cộng Hòa.” Họ để sập xệ. Còn cửa Tiền, cửa Hữu, họ sửa sang để người tham quan, bỏ tiền. Bà có nhìn lại nhà bà, ngay cửa Tả đó, đi vô qua khúc. Trời ơi, tiêu liêu lắm. Bây giờ, họ làm nhà là hết rồi. Cái nhà của bà, trước là nhà bà ngoại, nhà của mấy đứa đó. Ở đó, giờ nó thay đổi nhiều lắm. Nhà bà hồi đó, giờ mình thấy lại, đêm là quốc gia — từ, ngày là quốc gia, đêm là cộng sản. Từ nhà bà là cửa Tả, mà xuống làng Trí Bưu là nhà hoàn toàn Công giáo. Họ có hàng rào ấp chiến lược. Ngay trước ấp chiến lược thì có lăng Tử Đạo, mấy người thần Tử Đạo. Thì đi xuống một khúc nữa là làng Quy Thiện, Hải Quy, gì đó. Việt Cộng không à. Nghe họ nói, “Đêm, nó về. Họ liên lạc về, họ lấy đồ ăn, họ đem đồ về.” Ngày thì dân chúng, họ đem đồ, họ bán lên trên chợ tỉnh Quảng Trị. Chứ, lính tráng không có rảnh nào xuống đó. Nhưng mà từ Việt Cộng đó. Khi 75 về rồi, bà về nhà cũ bà, bà coi nhà cứu xã của chính phủ Việt Nam Cộng Hòa xây cho sĩ quan quân đội của Việt Nam, ở với mấy người công chức ở. Thì bà đi dạy, họ cho bà một căn. Mà vô coi nhà này, cái cô du kích, mang cái khăn trường dài, hỏi, “Chị tới đây làm

chi hả?" Nói, "Không, nhà này nhà của chị hồi xưa. Chị coi có gì thay đổi." Nói, "Ở đây tiếp từ rồi. Ra khỏi chỗ này. Mấy bà ở đây không biết chứ, hồi trước mấy bà ở đây, mấy bà ngủ là tui từ đêm đi long vong đây hết. Mấy ông chồng ở trong đồn không biết. Việt Cộng đi vong vong đây, mấy bà đâu có biết. Tui (unintelligible — 00:49:30) kéo tui là Việt Cộng." Bà nói, "Chứ không có dám kéo Việt Cộng nữa. Mà khó đoán mấy, tui đâu làm chi mà dám." Coi thử cái nhà này, coi thử tháo cho biết chứ. Nhà này, tiệp từ rồi, đồ đạc lấy hết rồi. Nhà này họ xây cho ở, chẳng phải nhà của mình. Bà đâu có nhà đâu. Sau chạy về, 75, họ phát một người gia đình nữa. Không phải lính, phải công chức, họ phát cho 21 tấm tôn, làm cái nhà đó, bây cát ở. Còn bà có đi dạy, có đi lính, họ cho một căn cứ xã, ba phòng ngủ, dài dài, thì chịt nhau ở.
[00:50:16] NN: Bà có thể kể chuyện về những trải nghiệm khi Mùa hè đỏ lửa bắt đầu vào 1972?
[00:50:24] PC: 72 hả?
[00:50:25] NN: Ừ, Mùa hè đỏ lửa.
[00:50:27] PC: Ừ, Mùa hè đỏ lửa thì hồi đó nhà bà cũng [là] nhà mượn, mà sau lưng nhà bà có ông Đại Tá Lê Hùng, có chị vợ tên là Phạm Thị Quê. Thì bà ở đó. Anh Đại Úy Hùng về đó, xây nhà đó, ở đó. Anh đi lính giặc Hạ Lào. Anh chết mẹ thêm, mất thêm, mất xác luôn. Mà lính hội đò chết trời ơi, chết mà bà có ông bạn là Bác Sĩ Lê Bá Dũng. Hình như ông ở bên Texas, mà ông chết sống bà lau hai năm không liên lạc, không biết. Ông mổ giỏi lắm. Ông mổ người giống như mổ gà, mổ vịt. Đêm, ông nói như khi chiếc tăng chở về 20 người lính bị đạn vô trong người, nó mở, nó lấy ra. Không có giờ ăn, giờ ngủ. Dũng giỏi lắm. Giờ, mười năm, ông có về lại Nam Cali. Ông giữ lễ, vì vợ ông là giáo sư. Bà Quê là giáo sư trường Nguyễn Hoàng, bà học đó. Tham dự trường Nguyễn Hoàng, giáo sư, học trò, hội ngộ học sinh, cựu học sinh Nguyễn Hoàng. Thí ông có bà gặp lần đó. Thì sao nên không gọi phone, không biết ông sống chết. Ông mỗ giỏi lắm. Hạ Lào chết, trời ơi, chết. Chiến tấn ghê. Giờ, nói tỉnh Quảng Trị, giống như còn người mình, sinh ở đâu thì ở đó rồi. Không muốn xa quê hương, không muốn mặc vô cuộc đất đón. Trời sỏi đá, không có hóa màu, không có tốt. Buôn bán không được thanh đời, Nhưng mà tự nhiên, người sinh ra ở đó thì muốn ở đó. Không muốn đi đâu nữa. Hình như ông anh của bà, ông anh chồng, chín mươi chín tuổi rồi, chạy lụt, năm nào cũng lụt tới trong nhà, nước lên tới thuộc ba, thuộc thứ. Có khi đến thuộc thứ rưỡi, mà ông đi trốn lụt. Sau hết lụt, ông về, ở đó, ông đi đâu hết. Thứ ông lão mù mạc, quê hương Quảng Trị, ông chẳng đi đâu hết. Chín mươi chín tuổi, chưa chết. Hạ Lào kho khổ lắm. Thì ông không đánh giặc trên đó. Ông là lính văn phòng. Từ ngày, ông đi vô lính, ông có cái súng ngắn để trong tủ, chứ không có đời chưa nào bắn súng nào hết, tại ông làm văn phóng, ông đâu có bắn ai đâu. (unintelligible — 00:53:13) Việt Cộng cho ở tú sáu năm, thiếu tá mà ở sáu năm. Mấy người nhiều khi — chuẩn úy — không ở tù thì 90 năm nữa. Ông làm văn phòng thôi. Ở tù ít thôi. Nhưng mà ra tù rồi là ông thực hành cho đúng quy luật của nhà nước, họ lái ra để cho họ trả quyền công dân sớm. May trả quyền công dân sớm mà có chúng tin hát ở. Ông đi qua Mỹ.
[00:53:45] NN: Vào 1972, Việt Cộng đi vô Quảng Trị, bà ở lại hay bà đi di tản?
[00:53:53] PC: Ồ, 72 bà chạy lui tối Đà Nẵng luôn. Chứ bà nhắc lại bác Chúng — con thứ hai của bà — tự nhiên — cắt đó hai tháng — nó đang ăn cơm, nó nói "Bé đi Nẵng, bán về nữa!" Mà, hẳn mấy đẻ, có hai, ba tuổi mà biết gì hết Đà Nẵng đâu. Tự nhiên, nghe cái điểm nói xuôi. Hai

tháng sau, chạy giặc, chạy tới Đà Nẵng luôn. Bà thuê xe chạy. Ông cũng đi chạy lính, đi riêng. Bà đâu có đi ông được. Lính chạy vô tới Ngã ba Cai Lang gì đó. Tám giờ tối tự mò, ở đó đêm. Sáng mai, họ có xe chở vô thành phố Đà Nẵng. Họ đưa đồng bào di cư vô ở trường kỹ thuật, ở ngay mấy nhà lồng lộng. Ổ đó thì ba ngày sau, họ đưa đồng bào đền chỗ mấy cái căn cứ của Mỹ, ở trên Non Nước. Có mấy căn cứ, căn cứ một, cứ hai, cứ ba, cứ bốn, là của Mỹ. Họ về nước rồi. Họ rút quân về nước rưới. Nhưng mà đổ đồ, hệ thống nước, điện còn nguyên. Mính vô đó ố thì thoải mái. Chạy giặc mà vô đó thì thoải mái. Chính phủ cấp sản phát mì nóng cho ăn đàng hoàng.
[00:55:25] NN: Bộ xả hộ [đưa]?
[00:55:26] PC: Gì?
[00:55:28] NN: Ai đưa?
[00:55:29] PC: Sao?
[00:55:37] NN: Nhà nước nào đưa?
[00:55:39] PC: Năm 72, mình ở Đà Nẵng.
[00:55:47] NN: Tại sao bà quyết định rời đi khỏi Quảng Trị?
[00:55:52] PC: Tại sao đi khỏi Quảng Trị hả? Bà sợ nhất Việt Cộng, pháo kích hoài, sợ quá. [Và, có] lụt con. Năm nào cũng lụt hết.
[00:56:08] NN: [Có lụt ở] phố nữa?
[00:56:11] PC: Ở thành phố thì thật nước ít. (unintelligible — 00:56:14 - 00:56:16) Nhà ông nội ở dưới quê, dưới chỗ quận Triệu Phong, Quảng Trị. Năm nào lụt lên tới trong nhà, tới thuộc năm. Nhà có cái gác lửng. Cả nhà leo lên gác lửng, ở ngôi đợi hết. Bà ở Non Nước, trại đó, cũng lâu. lắm. Ôi cha, bà chạy lụi, chạy tới, không biết bao nhiêu nơi. Tới năm 75, bà vô ở ngay chỗ Đông Giang, ngay cái trường đó. Ở đó thì chiều lại [ngày] 29 [trong khi] Tết thì pháo kích dữ lắm. Bà cũng vô trong Tân Tổng Giám Mục, trường của làng đó, ngồi cho trốn. Thì mấy ông Việt Công nhỏ nhỏ, khoảng 18 tuổi, 20 tuổi, trẻ măng. Cha nói, "Hết rồi con. Mấy con hoan hô lực lượng giải phóng miền Nam đi! Cha nói phải nghe cha!" Mà ai nói, "Hoan hô lực lượng giải phóng miền Nam." Thì bà nhìn ra ngoài bên cát, cái biển, thấy lính, họ ngặn, cả trăm người, tàu vô đón đi. Nhưng mà có chiến thí đi lột. Chiến thì bị trúng đạn. Chiến thì nằm rệp dưới cát, không thấy còn đứng dậy. Thấy ghê quá. Giờ bà sợ lắm. Hên chưa về, bà còn sợ lụt lắm.
[00:58:08] NN: Vào năm 72, bà đi chạy với ai?
[00:58:13] PC: Đi chạy hả?
[00:58:15] NN: Chạy trên đường Đại Lộ Kinh Hoàng?
[00:58:19] PC: Lúc đó, coi như ghê lắm. Nhà của bà đi vô mươi cây số. Thì có một cái khoảng đất đó, kêu bãi, giống như bãi cát, sa mạc, mà không có người. Thì lính trang của mình chạy, bỏ xe, xe Jeep, xe lớn GMC, bỏ hết. Trượt xuống, đi bộ, chạy hết. Chạy tầm bọn, dân chúng, chạy hết. Nhieu khi chạy vô tới chỗ kêu là Đại Lộ Kinh Hoàng,Việt Cộng pháo kích mà trúng đích xac. Xe cháy quá trời. Xe cháy, ngựa độc phương, đồng bào chạy, lính chạy. Lính sơ, cởi đồ lính hết. Họ mặc đồ ảo thún. Xe lọc mà chạy, đồng bào chạy, lính chạy — chạy quá trời. Ông chạy tới cầu Mỹ Chánh. [Bà] nghe ông kể lại. Trong người ông còn một áo thún. Mà cầu Mỹ Chánh, khoảng hơn 20 mét, bằng sắt. Nóng lắm, trưa nóng lắm. Ông xé áo, làm hai. Ông cột bên chân.

Ông chạy, vô tới Huế. Đi từ đó mà Quảng Trị 60 cây số, chạy tới. Chạy tới mà nghe đồng bào cầu Trường Tiền, họ nấu bún bò, đem cho lính, mấy người ăn. Họ cho mấy áo quần mặc. 72, chạy, hiệp chứ? Ông lạc, bà lạc, sau tối chỗ đó, gặp lại. Mặt mày ông bị khói sục súng tức đầu. Đói luộc nhỏ cái hỏa tráng vậy đó. Nhìn không ra nó thì sụn đàn khỏi muôn mịch. Ổng đi vô cái ruồng lùa nó đòi á. Đòi quá mà lùa nó tới mười mười chỗ đông đông mười mười cõi tường tường sữa chết hết hồn đó. Lính trạng vậy đó, rực rực lùa người ta đấy. Bỏ miệng nhai nhai nụt nụt đấy. Nhổ cái bà ấy. Chưa đỡ đòi chứ đòi quà. Thầy, bà thầy khiếp chạy cho Quảng Trị. Bà không muốn thầy cần thì thầy. Giờ Quảng Trị, tôn tài là những người nhỏ, nhỏ từ thành phố Đông Hà. Bây giờ Đông Hàng rất là lớn lắm. Năm 2012, bà có về cũng tùy. Bà nói chị ở lại mượn nữa đi. Má em đi ra Đông Hang coi. Thành phố Đông Hà bây giờ đẹp lắm. Bà nói không, chị phải về. Chị về gặp cháu. Ấn bên nhà, Ấn Lộ. Chị về gặp cháu. Chị đi 2 tuần cháu. Chị đi về Việt Nam có khi nó đi 3 tuần, đi 2 tuần quá. Ổng đi coi chuyện chị mấy, ổng về đem về sổ điện thoại của toàn dân sư Hoa Kỳ. Lợi cho chị á. Chị nào có thiệp, mình có công dân Hoa Kỳ. Thì ổng dần đồ thử, phốn nó dần. Còn chị đi coi quá, gấp một sơ, sơ trời nó bắt mở nè. Chị có khiếp Việt Cộng quá. Việt Cộng, nội Việt Cộng ghé. Chị ghé, chị dần. Không cách gì mà nuôi sò bá, kéo bán theo Việt Cộng được hết á. Sơ quá.
[01:01:NN:38] Trên đường Đại Lộ Kinh Hoàng, bà mang theo những gì?
[01:01:43] PC: Đại Lộ Kinh Hoàng hả?
[01:01:44] NN: Bà mang theo những gì?
[01:01:46] PC: Mặc áo gì à?
[01:01:48] NN: Mang theo những gì?
[01:01:49] PC: À, mang. Mang cái đâu. Bữa đó, năm 72 là không?
[01:01:55] NN: Vâng, vâng.
[01:01:56] PC: Bà có đẻ con năm 70, đệ từ ba.
[01:01:58] NN: Con nào? Tên là gì? Tên của con là gì?
[01:02:02] PC: Con đó còn uống sữa. Đem mấy lon sữa Guigoz, (unintelligible — 01:02:05), cái bình thủy đựng nước sôi, cầm theo cái bính không thì gặp đồng, mua nước, đâu có nước đâu. Làm một cái bồn, cái bình một lít để nước lạnh kết theo trên này. Chạy bộ làm sao đem đồ được? Không có gì hết. đi không vậy đó. Sau đỗ đạt, về đó, dân làng gần đó Việt Cộng, họ cũng vô, lấy đồ hết, mình không về nhà, không có gì hết. Gặp đâu mùa nước nổi, đâu có nước lắm. Mẹ lo một cái bón. Cái bên một lịch, lịch lần, kết theo trên đất đó. Thôi, chạy mùa lắm, sao mà đem đô được. Gõi chết rồi, đi Không vậy đó. Sau đô đạt về đó, dân đang gần đò Việt Cộng. Vào đây hết mình, về nhà quay, quay trên vậy đó.
[01:02:31] NN: Trên đường, chạy loạn như thế nào?
[01:02:39] PC: Ừ, chạy loạn thì đói, khát nước nữa. Bà nói nghe. Bà đi chạy, có cái ông lính. Ông nằm đó, mà bà ngoài thì xách một bình lít nước thôi. Ông thiếu úy rồi, ông nằm ngay cục đá vứt đầu. Ông đó khát nước, quay mế, cho ông muốn nước. Mà tại mẫu người chạy nhiều, ông trúng đạn, ông chạy, ông nằm đó. Mà bà ngoài đâu có biết. Tại mấy người trúng đạn, nó không được uống nước, uống nước chết rồi. Mấy chạy tới đâu cái phào quá. Cả gia đình bà chạy lụi, chạy lụi thấy ông chết rồi. Còn em gái bà này, tại mà đó. Ông bị thương, chạy mẫu mà cháu uống

nước. Tao có biết mẫu. Thầy mẫu chúa khẳng nước, cháu xin cho cháu, tao có biết. Khi mà bà hỏi lại là này, khi bị thương, chạy mẫu mà cháu uống nước. Nước nó chết rồi. Nước nó chết, chết ghê lắm, chết. Bà thấy thầy hiếp hiếp lắm. Thôi chà, giờ bà sờ qua đây. Mười hai, đầy đồ kính rồi. Chứ họ làm cái đêm thơ lợi lắm. Thằng nắm là họ cũng quen, họ cũng ấm hôn như mấy người đó. Mấy người mà đi du lịch, năm mười hai, ngày mười hai bà đi xe. Cái xe đó ở tại Quảng Trị đó. Chứ hồi trước bán, năm cuối cùng là tại Quảng Trị đó. Nãy mô mạ quay đó. Bà ra cũng mô mạ quay đó. Nhưng mà bây giờ họ mở đường khác rồi. Xe đó, bà đi xe đó 2 tầng. Bà 5 tầng dưới, con em 5 tầng trên. Mà bây giờ bà cũng không có giọng, đi đâu đâu nè. Sờ qua. Ở này đi 11 giờ đêm. Hôm nay là bà ra ở Mỹ về. Về tại căn cửa bà. Là cái nhô nhà của bà ngoài, mẹ của bà ở đó. Bà ra ngoài Bình Túy, là nhà người em chồng ở đó. Để đi với cô em đó. Ra 11 giờ đêm ở đó. Thường xe đó, nó bán vẻ xe đó tới Sài Gòn. Bên trái Sài Gòn. Nhưng mà bà không có được về Sài Gòn. Thì bà dành họ đọn dọc đường đó. Đọn đó cho nhà chủ lục em của ổng đó. Chủ chợ trẻ trẻ. 11 giờ đó, nó đọn. Đọn đến 11 giờ đêm. 11 giờ hôm sáu, bà tới quận 3 đó. 24 tiếng, xe đó chạy. Bà lắc lưng, lắc lưng. Bây giờ bà 5 tầng xe, bà không để ý. Bây giờ bà nhìn chạy xe ngoài, bà mới ổn đó. Chạy xe 2 tầng đó. Nó cao lắm. 5 tầng xe, xe đó khoan ở đây đó. 2 tầng đó. Bà 5 tầng chạy, em 5 tầng chạy. Em có ổn đó. Chạy lắc lưng, lắc lưng. Bây giờ bà thấy ngoài xe. Tại mình đang ngồi giữa 5 đứa vợ bọc. Nó sợ chết đó. Nó mất nước. Bây giờ bà về Huế. Nghe bà nói, ủa. Xong thấy câu trường tiên. Đường đó họ cầm đi. Đường đó để họ tiệm đoàn phải đoàn nước ngoài. Cán bộ đi đâu họ góng tạc. Xe con, xe buồn bệnh giống như Toyota. Xe con đó. Đi chứ hổng cho xe. Tại xe độ chạy đó. Họ mở đường khác. Sau đó về cổng Hàn Quốc Tây đó. Nó mở đường xuyên núi. Phạ núi nó mở đường khác. Nên bà nói ủa. Hổng chạy Phú Hồn đâu. Hổng chạy Huế đâu. Tại Đà Nẵng đâu không chạy gì cả. Tại hổng cho mình chạy đường đó. Chạy ngang ở chỗ tỉnh Binh Tý. Họ rải đường khác. Họ chạy đây. Chạy hẳn quận 1 tiệm thôi. Chạy quận 1 tiệm. Chạy qua đâu chạy. Đi ra ngoài. Thằng này là thằng Hoa Việt Nam. Nó lụt. Lụt mà mở nước, mở rác. Tính vẽ trên con dĩnh. Dĩnh cái xinh đó. Bà đứng bà đó. Nó cao quá đâu. Hơn 10 năm Hổng lụt anh ở đâu nãy. Hỏi mấy chồng hơn nãy. Tôi ngửa trên đâu đó. Trên cái gạc lẫn. Cái gạc lẫn đó. Cái nhau nó đâm thêm 1 cái áo. Nó đâm 1 nửa thôi. Cái gạc lẫn đó. Mấy ngày. Một tuần để nước ráp lại xuống. Thêm vẽ hốn mấy mấy. Nước ngay qua mưa lẫn lắm rồi đó. Sáng ra ngoài mùa. Giữa mùa con biết. Mấy cái mùa của bên nhà ba. Họ chạy lắm trên cái nền cáo. Mấy cái mùa nhỏ nhỏ nhỏ dưới. Cháu ba họ cột giấy nó cổ. Mấy cái giấy bó sát chạy hết. Cháu ba lại quên. Sát chạy hết rồi. Họ nhìn ra mùa con nào ta. Họ đây lâu rồi chị ơi. Họ biết con họ trốn đâu. Họ biết. Họ lấy mùa họ cầm đây. Lấy giấy họ cầm đây. Mà. Ôi trời. Mà kể chuyện Việt Nam vui lắm. Họ cục á. Họ nấu xôi. Xôi trắng. Nê gạo á. Xôi huyết rái nê trắng á. Mà họ cục. Rồi đất nó ruồi. Ruồi bú nó. Giống như xôi đầu đến vậy đó. Nê gạo cũng có con nê. Ruồi bú, ba sơ quá. Bác bà cục xong rồi ba nãy. Ừ. Mấy cháu anh nên nghe. Rồi đi. Mấy thằng bà nên chở đi. Anh buông nó qua đường. Nó ngon lắm. Ba chở đi nhé. Ba sơ ăn đã buông chết rồi. Họ ăn bị chết rồi. Thấy chưa. Ba thấy nê. Đã cái buông họ. Thấy mà họ ăn. Mình chở đó về. Định chiêu lại đi. Đi uống. Xính tượng. Uống sống. Uống sống thật thận đó. Ba tuổi rồi. Ba thấy nó sống thật thận đó. Đã chạy về nhà của ông anh trong. Khoảng cây sổ. Thấy giờ sống đó. Lông đen đó. Trời. Cái sống đó. Từ bấy. Thằng chồng này. Ngày là sinh nhật của Tập bị Thứ Lý

Dưỡng đó chị. Ngày sinh nhật của nó. Kỷ niệm sinh nhật của nó. Ông chết rồi. Nhưng mà kỷ niệm sinh nhật của nó. Mà chạy thạt Đông Ban Tây. Để sống đó. Tầng còn ngày ngô thật đó. Ngày ngô đó bữa sống. Uống xính tượng. Ăn bình cánh. Việt Nam nó nấu chí hình ngon. Có cái đó. Thịt họ là không có bì đông đỏ. Họ làm héo tươi đó. Thịt ngon lắm. Nước nấu trắng béo. Con bà sẵn ra bà ăn ở nhà đó. Trong nhà là 12 người ra ăn. Ăn 12 tô bún. Trả còn 180 ngàn. Tổ còn 15 ngàn Đồng Việt Nam. Chỉ có tới đô la. Mà ngon lắm. Chứ không phải dặn đấy đâu. Tại Việt Nam không nhận đồ ăn có ngon thật. Nhưng mà sợ. Sợ. Như thằng Việt khác nó nói đấy. Anh là ai mà bắt tôi mà đánh tôi với tiền dân tôi đấy. Việt Nam mà đánh Việt Nam đấy. Thằng này đọc 2 bài nhạc này tôi 4 năm đó cơ. Sau Mỹ họ chó quá đó.
[01:10:28] NN: Sau khi mùa hè đó lửa, bà có trở lại Quảng Trị không?
[01:10:34] PC: Không. Năm 2012 bà trở lại bà thăm 3 con đó. Sau trần đột trắng bà ra thăm. Sau đó bà có trở lại nữa. Chỉ là hết về Việt Nam.
[01:10:51] NN: Thì sau khi 1972 bà ở Huế hay Đà Nẵng?
[01:10:35] PC: 1972 hả? Bà chạy vô Đà Nẵng, vô Huế, bà thuê nhà bà ở. Sau đó, 1975 hết giặc, bà có về rồi chứ. Sao bà quên hả? 1975. Ổng gọi tôi là bà đi rồi, bà đi khỏi đó rồi. 1975 bà có trở lại, phải rồi. Vô tại căn cứ ba gần Long Khang, bà ở rồi. Ở vô nhà 3 con, ổng làm đội trưởng trong ốc đó. Nghĩ về câu nói, chị Phúc với mấy đứa, mai đi kiểm gia khạc ở không hả Sau câu nói, tôi làm đội trưởng mà ổng trưởng ốc, ổng nói muốn trở lại gia đình người quân, người quyền. Phải kiểm gia khạc mà ở. Ông ơi, tại bà đi qua trường căn cứ hai, bà xin. Bà xin. Ổng làm ốc trưởng, ổng Việt Kiều, Campuchia, Hồ Bội Bé. Ổng dạy dạy đó. Bà cô với mấy cháu trốn ở đây, cấp đất ra ban. Các người khắp đời làm ít, làm lụa làm đồ, làm văn cống cho họ, mình làm cho họ, mình làm cho họ, mình sẽ khỏi thuê. Cả đời đâu có công cuộc đâu chứ, phải đi công cuộc. Cực lắm, đi làm thuê làm muộn, đi hải đầu sân, nhổ đồ phùng đồ, đau lưng lắm mọi người. Đâu có thể kịp, phải sống thế giới chứ. Bậy lắm, ba chả giặt cắn tay, còn đông nữa hết. Ba sống thế giới chứ, nó phải biết. Ba đi quên, ba đi nhiều chỗ, ba quên rồi. Năm xuôi nghề, ba có một, năm 1976, ba có một đống xoài nghề. Thì lúc nào họ đòi bốn bạn vậy, quá tràn bốn bạn. Ở nhà họ quen, cái nhà này là họ đi Mỹ, họ vắt cái nhà khống đó. Rồi được 2-3 sáng đó, đi muôn. Sáng đi từ nhà ba, chụp người chờ xuôi nghề nó khoảng cây số, đi muôn chung với. Vâng, tay nó còn bốn lên hết. Nói kìa, ba chụp vừa nó đu đủ sánh, đu đủ chín này. Mắng luộc ra, ba đọc mấy cái canh xẻ, cái giọ bươi bươi bưng mấy. Có xanh lắm, ba nói. Chị đứng đây, chụp cho xáy thằng Tuệ đây. Chị đi chung mấy thứ cái canh xẻ, chờ ba rìa bọn chung. Thằng Tuệ đây, họ cánh kẹo xóng, về cho chó chân lơi. Vậy mà họ nuôi ba được. Họ nuôi 2-3 sáng, ba muôn, nó sẽ ở đây muôn, mặc lên. Chứ chắc tui về, nói căm răn. Cam Ranh, có bọn ngoài bị đứa mấy. Ba về căm răn. Cam Ranh lúc nữa, ba khổ nhất á. Tướng tay ba, có cái đồng hồ mà ba đéo vai, ba không bán. Ba để đồng hồ vai, đáy đất rồi đó. Về là bật lông là bị đóng bằng ốc lái con. Đóng bằng ốc lái. Ba phải đi đến trầm xã, đóng bằng trầm xã. Còn cái ông Thường Sư Khoan là đỉnh hôi sữa của ông đó. Ông Khoan bị trùng sinh, chết cho thằng con đó đi. Bởi vì nhậm trung bằng ốc lái đò. Ông nó chết cho 6-7 vinh, vinh đến tới bên hệt. Ở bên hệt. Nói tiêu, tui gọi con ấy đi cái đồng hồ chủ nghĩa nó đang bán. Mới đến trả tiền cho ấy tiền thuộc. Bán được 6-7 ngàn chứ đó. Bán trả tiền thuộc. Rồi ba không có tiền tay hết. Rồi cái đồng hồ để coi dơ nó bán chứ. Rồi cuộc cuộc

phải bán. Chuyện này quá trình kiện. Từng lúc đã lát rồi. Đời ba khổ, khổ còn khổ. Hai bạn con khổ. Trong giữa tù thôi mà, nhà mình thì... Con thì dài thôi. Đi học đọc 1, đọc 2 gì đó. Phải cho con đi học nữa. Đi làm thuê, làm mướn. 4 ngày bán, đủ thứ. Ba cái đi buôn thán của ba cực dễ sợ lắm. Ba đi buôn thán trong đó. Ba về cánh cửa ba. Dân là dân Việt kia, của Campuchia họ về đó. Họ về trò tái không. Họ còn phá rừng, phá núi. Họ có rừng, họ chạch cây. Họ làm nên họ thánh tâm. Hôm thì cây thân dài 4-5 tức rồi. Họ chạy đến Thúy, đến Sài Gòn, bán những cái thán đậu ánh đó. Ba ngày nhục người đi thán đi. Nên là tỉnh, 2 tỉnh đó. Một tỉnh thì nó 1 ngàn km. Chứ không phải 8 đâu. Thì ông chủ, chủ lò ông đấy. Ông kêu chị hỏi chị từ mấy này. Con thứ 2 chủ. Chị 2, chị 2 cái để đi đi. Để thân để đi kiếm nơi để đối trợ mẹ cháu. Thứ này lỡ họ bắt cháu, chú. Họ bắt thì bỏ. Thế cái này bây có khác. Thế mà đi, đi thán, đi tháng, đi thán. Mấy năm trước đó. 6 năm trước đó. Ông đấy tử bé. Mấy bọ bé. Ông nói, xin cấp dạy lá trà cho rồi. Thằng đấy về nhà vi phạm. Bốn bạn đôi chị có cầm cái này. Thằng bắt lại. Về thằng đó chầm bị ngay trả quyền công dân. Ông chủ, ông đấy. Thứ 3 đứng đi bốn tháng này. Thán cũng có cầm đó. Đôi chị xoàn xuất tiệm đau. Thì dùng tiệm đỏ chứ không được. Đấy mấy chỗ khác. Thán mà, thán đậu ánh mà cũng có cầm. Hạt đậu xanh, đậu phộng, đậu nành. Chứ chị gào chứ. Ở đâu cũng có đỏ chắc anh. Đấy mỗi Sài Gòn nó có cầm, nó bắt.Ba thầy chạy đâu chứ, lo luôn. Ba thầy khép á. Ba đi được 90 chuyến. Còn mỗi sáng là mỗi. Ba giờ sáng vừa tới Huộng Tàu. Là gần tới Sài Gòn rồi. Không ăn, mặc đồ còn vàng. Thôi ăn nhau thôi. Thổi co hít, hít, hít. Thì xe đứng đây rồi. Nó hỏi, thán của ai? Về nhà của tui. Về, ba kéo mấy cái thang kia. Đứng xuống hít đi. Ba thầy chạy quay đầu về nhà lấy á. Về nói ông chủ, đòi thán này. Tui bị tuôn hít trong 3 Huộng Tàu rồi. Chủ nói không sao, bỏ đi. Coi như tui chỉ chúng với chị số phần thôi. Bỏ đi. Ngày mai tui đi tiếp đi. Ngày mai đi tiếp. Cực đông quá. Ba đi từ 2 giờ sáng, ba đi rồi. Hồi đến thán, bỏ con báo. Báo 100 kỷ, 50, 60 kỷ. Hồi đi quay đơn dâu, cặp cặp, thép lên quốc lộ. Hồi đầy rớm. Rớm là cái đồ cắt đũa phối khối. Đập cái đũa qua cái công. Hồi ô, ô, xin cho ba sẵn sàng. Ba về chạy nhà khoảng 12 giờ đêm. Nhà ba, tui hồi nói, kiếm tiền bậy ở trong ruồng. Chắc phải ở mấy đường đó. Cặp đơn dâu vô đó, còn 300 mét. Đi vô con, nồi nước, quay phim. Ổn cả đồng báo đó. Báo đơn thán, cả đồng báo đó. Mới chẳng bị được con về, ôm mi. Ôm mi khóng rồi đem về. Ôi cha, đi vô đó. Ngủ được 2, 3 giờ sáng chứ. Ngay lần đập cửa rồi. Sẵn sàng rồi rồi. Cái, mà đi. Chủ đôi tui vậy, tui thấy cô nọ vào đây. Hôm về chưa thấy. Mà đi, ra ngoài, đến sáng ngồi cho em xoay. Mà bữa nào mà lọt ra lợi nhiều luôn con. Giống như mình mua 100 đô la, vô đó bạn được 300, lợi được 200 thôi đó Nhưng mà hồi nãy tiền tiền việt công chứ không phải tiền đô la đâu. Cái vô tụi bậy của Sài Gòn đó có Cái ba chủ dừa, chủ thán á. Ba cháu, mẹ giật xé, ba gã cại xé chở hàng cho ba. Vậy tại đó họ cánh kẹo, họ cánh đàng hoàng lắm. Cánh tà, bọ đến, họ cánh. Họ cánh, cánh cho mình xong, giữ tiền chứ. Quay ra, mình xé. Thế thì tui mới lọt ra ngoài nhà ba ăn sánh đó. Ngồi rồi chơi. Ba bữa như trưa mới gọi xé về chỗ ba. Này có như bạn hàng nó đông lắm. Ngồi đi 4 nồi, 4 cái, tập trung ngồi gọi xé đây đó. Khi đâu ngồi chập, khoẻ tiền tạo ra. Xuống mua 1 lít trà đá. Uống xong rồi chạy mua 1 dĩa cơm. Mà ngồi bên đây đường, ăn bùi bầm như mà cũng canh thiệt. Không biết biết. Ăn xong cái dĩa cơm, xé tới rồi phốc cái xé lên nằm. Nằm đòi xé, lắc nước ở đâu, lắc nước ở đâu, lắc nước ở đâu. Xé lên đấu, mà cũng đông. Ba cực dễ lắm. Ba bình, ba bây giờ bị đau đớn. Lịch cuộc sống là vì ba gánh găng nhiều lắm. Năm năm quá. Năm năm nhiều lắm. Cả

đời đâu còn trái mè. Thì chó đi học để kiện ba chữ. Để mà sống với cái chữ nghĩa ra. Biết đi cơm quốc, với cơm rứa. Đi kinh thời mới, phải cơm rứa mà chặt cây á. Chặt cây nó nằm rạp. Chặt cây nó nằm rạp, sợ 1 thang, 6 khố, nó có đột. Đột xong là ba bình, lóng. Bà cứu chúng, bố ba chầm chậm, lụt lỗ ra. Mấy đứa bị tụt xuống. 6 thang, 6 khố, đi cắt lỗ về. Cực lắm đó, cực quá thầy. Ba sống thế giới này là giống như thứ... Hồi nào giống hạt gạo đến sang á, sang nước, sang tưởng. Mà thầm thế giới. Rồi qua cái tần dịch vừa rồi, ba thoạt chết cũng nhiều lắm đó. Thật nhiều người, ba đi, ba đến xong về, ba đâu có phương tiện đi lắm. Đi chờ tới 25 phút đi bộ, ba hẳn đi bộ. Đi đâu mà mua đồ về, đi bộ về mà ai nói đó, giờ đường không có được ai đi hết á. Toàn xe hơi không, 1 bên ba đi bộ, 1 bên đây đường. Có người hỏi, con bạc đâu, bạc đi bộ bác. Con đi làm rồi. Ai nói đó, đi ngồi đường ngay dịch đấy rồi đó. Con ba vào chờ rồi đó. Máy thoát khỏi, giờ chưa là máy lắm đó, bỏ máy. Ông chết hồi hôm đó đó. Sau ông bác sĩ cái bên máy ông nói, bác trai chết vì Covid đó. Năm 2019 đó. Tháng 10, 2019 là bên Tàu, Vũ Hạnh nó có dịch rồi. Nó chết nhiều lắm rồi. Bên Mỹ mình chưa có. Ông đi bộ sớm quá, ông bị nhiễm vi khuẩn rồi đó. Ông vào đó, còn 6 ngày, ông chết rồi.

[01:21:57] NN: Bà có thể kể chuyện về những trải nghiệm trong khi những tháng cuối cùng của Việt Nam Cộng Hòa từ 1974 đến năm 1975?

[01:22:13] PC: Trải nghiệm Việt Nam Cộng Hòa thì cuộc sống còn bên Tây còn còn dân, còn còn rắn. Thì còn người tốt, người xấu. Ba cũng không Việt trắng đỏ. Người xấu nhiều, người tốt nhiều bằng Việt chứ không phải ai còn tốt hết mà ai xấu hết nữa. Nhưng mà có cái hay này, Việt Nam Cộng Hòa nhân đạo, chứ không phải giống như Việt Cộng á. Nó ạc ốm quá. Gia đình của bà có đoạn mà mấy đứa em bà kể của bà, bà thăm con trai á. Nó chết thì nói Việt Cộng á. Việt Cộng là nói với nó là Việt gián á. Việt gián là hành hình bọn nước mà nói với nó bọn nước. Hành hình đuổi chạy, chạy á. Chạy giặc, chạy Việt Cộng. Gia đình bà chết thì ba đứa em, ba đứa em trái. Chết thì đâu có như hoàng trọng họ đi xấu, họ phù cuộc đất, dập sạc cho người ta. Chứ không phải đến trời dập sạc cho người ta. Chữ rưng tụi nó phù hết, kẻ mông ra nó chịu. Nó phải trải nghiệm. Bậc lắm thì cuộc sống ở Cộng Trí thì nó... Nó không bằng Sài Gòn, bằng Huế đâu. Nó bức đồ, nó cuộc sống nó cao. Nó giàu cầu hôn. Chữ Việt Cộng Trí bó đất cây đến sợi đá đấy. Không có hoa mau, không có đâu. Mọi hàng họ chứ đâu có ở dưới quê. Nó đem cho bạn rau cọ, bạn cho ăn. Thành phố Cộng Trí nó nhỏ lắm. Nó không phải giống Sài Gòn. Nó giàu cọ. Đến xe chỗ mưa đó, ít lắm. Nhà ba đi dạy, đi chơi đạp. Có khi đi mua một con nữa. Chơi đạp, con ông có chịu chơi đạp. Thì ông đi công việc, ông lỉnh, ông cứ ra ngoài. Đi chơi đẹp, chơi đạp. Sau đó ông với ba chạy vào Lâm Rạch Tá quạ Đàn Bà. Ngoài sân Dương. Thì ba chạy sân đường. Mới chạy xe, đem xe qua Mỹ. Thầy còn gọi đó. Nó đứng ở đâu, Việt Gia Trẻ. Mà cái đường dưới xấu quá. Ba sờ từ mấy xe như vậy luôn đó. Sờ khiếp lắm. Xe ở Mỹ. Chạy cây tinh tinh lắm. Sờ quát sờ. Sao ba không đi xe nữa. Ba bỏ đi xe đạp. Sờ quá. Ngoài mua xe. Nói xe, nổi đi xe mệt quá. Thì ba mua Lambretta. Không dám. Sân Biển, sơn Dương. Chạy. Nó còn đẹp gãi, còn dám giúp lắm. Nhưng mà sờ quá. Mỹ, Mỹ cũng sợ lắm. Những khách cũng sờ lắm. Mấy người họ... Sao mà họ gãi gãi. Việt Nam họ còn này mấy thằng Mỹ, ba sờ Mỹ dữ lắm. Ba không dám. Nhà ba ở MACV của Mỹ đó. Cám cửa của Mỹ đó. Ông nội con này cũng có chín với mấy người ba con. Ba cái bàn cầu đó, có làm dọn dẹp phong. Cho mấy ông sĩ quán Mỹ đó. Nướng đông nhiều lắm. Tụi nó

về, nó cho đồ ăn, nó đem về. Quá trời. Không sờ, mấy quốc ba không sờ. Nhạt lắm đó. Bên ba là thật thà thôi nào. Với con này không có làm chi vất lòng ai cả. Họ làm buồn, làm được ba thì có. Nhà ba không có vất lòng ai hết.
[01:26:47] NN: Trước khi ngày 30 tháng 4 năm 1975, bà ở đâu?
[01:27:00] PC: 1975, bà chạy với tụi Cam Ranh. Con trai chạy với tới Cam Ranh. Chạy vô tới căn cứ ba, khỏi tỉnh Khánh Hòa. Ở đó coi như là kinh tế mới, con.
[01:27:28] NN: Ở đó, — biểu đó — ông nội ở tù?
[01:27:33] PC: Ông nội đi học cáo cấp Tổng Quảng Trị, ở trong Long Thanh, Sài Gòn. Ông đi học được là hai tháng như thế bậy lắm, bị giật. Ông kẹt đó luôn. Ông có về con tri nữa. Con bé là cháu của ba đại tạ Hồ. Ba đại tạ. Chị của ông đó. Ông đại tá ở Canada. Ông chết rồi, hai vợ cháu chết rồi. Thằng bé nói con đem cầu lên... Phi Rương rồi. Vô cửa đem cầu, đem cầu về. Con ra ngoài quận trĩ mà... Sao tri qua huyện chi? Cầu không nghe cầu, cầu đi ra yên thôi. Cầu đi ở tù rồi.Bắt hình nhìn... Học môn. Kéo vào chợ tình cho cháu biết. Học môn. Hình nhìn là... Ông đem ảo quân về. Thuộc mến mươi ngày. Cho tầy học tập mươi ngày. Họa sĩ quán, con ở tu hai ba năm. Kiểu tạm là ở tư mươi ngày. Phính nghe rốp rốp rồi. Đâu có ảo quân gì đâu. Thằng bé này. Mình mua cho một trăm viên trùng xin đem theo. Đem theo để uống đó. Ông kể nhiều cho giáo đoàn lắm. Ông mua đoàn được mươi ngày đó. Ông treo lên hai cái thương phí trong giáo.
Hình kêu ông treo lên phơi cá, phơi dứa chứ đâu biết. Ông treo lên đập thương phí trên chợ. Đập vô cái mũi và bị cái theo đó. Ông bác sĩ tranh Đông Á. Bây giờ ở Sài Gòn đó. Ông ở tù chuẩn bị ủng hộ rồi. Uống rồi ến chịu khổ, chịu đau. Tôi máy cho ến, tôi máy xộn Chứ không có thực tế, thực mế gì hết Không có sạch trưng gì hết Uống máy xộn Mũi uống bị cái theo nữa
[01:29:30] NN: Bà biết ai phải trình diện trình quyền cách mạng không?
[01:29:34] PC: Chính phủ cách mạng là lúc đó coi như lính tráng trình diện hết công chức trình diện hết. Nhưng mà, bà không nghe kêu lên ba đi này. Mà kéo mấy ông sĩ quán quán đồi này. Mấy ông trượng tí là tuyên trượng, phò tuyên trượng chứ đó đi. Chứ không có kéo lên ba đi. Lên ba không bị trinh diện cả. Mà có hồi đó họ cũng khốn quá. Họ trốn bị thiểu ý ra. Họ khoai, họ bên nhi. Thiên cho về. Thì không ở tù. Thì họ hội hành. Khi đi học ố thì không được đi. Khi người ta kêu đi học ố thì mấy người lại không được đi. Có như đâu có ở tù ngay nào cũng đi.
[01:30:39] NN: Bà có thể kể chuyện về những trải nghiệm khi bà thăm nuôi trong trại cải táo?
[01:30:45] PC: Ừ, trong trại cải táo ấy. Thì ông ở Bùi Giáp Phúc á. Ở trên trên Phực Lõng. Ba lên thăm. Được hai lần rồi. Xa quá. Tài nó làm chá thành phố lắm. Ở trong rừng, toàn trái lũ ố. Hồi bắt mấy ông cải táo á. Và cây rừa đó chặt. Chặt xát xong. Năm trước đó thạng khô. Rồi đột cháy. Họ trong đồ phùng. Đồ phùng sánh dơ nữa. Rồi bắt. Bắt thì khoai đáng phải mấy... Ba đi xe đó lên... Bùi Minh Hưng, bên đâu đó. Bùi Giang Bộc. Rồi đột xuống hết. Mấy ba đi thăm trong đó lắm. Đi bộ. Mấy người họ ở Sài Gòn có người ố sinh. Đi gần cả hái bao nhiêu đồ ăn. Ba với em chồng của ba. Đi có hái cái vỏ đềm nhỏ nhỏ. Tại có tiền đâu mà mua đồ nhiều. Nên mình kiểm được cái cây. Bỏ trên vai gần cô. Mùi rừng bắp, khoai mì. Tốt quá. Mùi cằm ba từ trong ra ngoài. Xứng cả tay. Vô thời nơi đó. Ở nơi trài họ cho... Họ làm cái trôi vậy nha. Ở dưới rừng họ sợ cọc. Sợ hổ rừng. Họ làm cái trôi báo. Con trê. Trê tươi mà họ chạch. Họ làm gì đó. Có cái mắt, mấy đô da. Họ bắt cho đó. Họ đột chạy cái đêm. Cho nó ẩm đó. Ở đó có hai, ba chục người.

Dân ba. Sớm họ còn đi tiếp theo. Tại đi gặp việc từ lúc đó bị câu bị sập đó. Tăng bó. Nó coi như là trụt xuống. Đi bộ rồi bộ qua bên kia. Rồi có xe rửa. Úi trời, cực lắm. Đất đỏ. Đi chín hết đó. Ai đi dây thì chết. Đi dẹp. Có cái con xe thêm. Đi chín quá. Có khoảng mười năm thực đó. Léo lên lại. Rồi có xe gặp rồi. Kêu hổ đi tên. Rồi hổ đông đỏ. Một đêm rồi ngay chím kéo vườn hủ cả đêm rồi. Mấy ông ở tu, ở trong xã văn. Kỳ trại họ chó mấy ông ở toàn một đêm đỏ. Không có ai đâu. Còn mấy ông bộ đôi đi vòng qua đường. Không có định. Cái tàu mình thấy như sẵn càng lạnh. Họ kêu tập trung vô. Tập trung vô.Thì ai đem đôi chím. Thì đem theo đem vô. Đem vô. Rồi họ kêu mấy người định ra. Vô đông lắm. Thì họ cho ra thăm 15 phút thôi mấy. Đi mấy ngày thôi. Cháu 15 phút thăm. Nói chưa kịp nữa. Còn mấy đứa. Mấy đứa nguyên thương. Chứ bà ấy đừng có ăn, đừng ăn cái đó chết à. Bà ấy nói hành đậu xôi chín chứ bác sĩ ơi. Hành đậu ăn luộc cái đó chắc chín rồi. Để lựa mà bớt về, mấy lòng có cách để nấu ăn. Mà mỡ hồi đấy 2-3 ngày ngoài bên con sờ bị nhiễm trung, ổng để cả thạm đó, 3 lòng chứ cô. Có thằng nào ăn thích thịt mỡ thì ăn không sao chết, cửa đáy ăn rồi. Bác sĩ mỡ, bỏ cái đầu về, rồi đọt trôi lát, rồi đọt trôi, rồi nấu cái tàu báy, rồi nấu ăn. Không chết, ăn không chết cũng được ăn. Còn ổng đau á, ổng đau 3 ngày. Khi lên đó, thì làm bột phê mi. Cục phê mi xay khô, ổng phơi, ổng phơi xay thành bột. Rồi ổng vắt cục cục, ổng hấp hấp đó. Thật là có nhiễm, bị mũi. Giống bánh báo vậy, nhưng không có nhân. Khi bình thường, ổng dậy, ổng đau 3 ngày, sốt, đung đung, rồi cho ổng ăn chảo. Còn 1 lòng gàu đó, nấu bột phê mi. Ăn vậy đó, ổng mới trôi nuối xong. Đau thì còn chút gàu, không có đau ăn bột phê mi không. Rồi ổng lột đồ phùng, giống như đám đi bán. Trời mưa, không đi nấu đồ ngoài, bắt nhà lột đồ phùng. Lột đồ phùng, mấy hộp trực lệp, ổng lùm lùm về. Ráng ăn, ráng ăn bị mũi. Có như, cổ gồng, xinh xong, xinh tôm, mới về, cầm móng, ngay về. Không bao giờ biết ngay nào về hết. Ngay mai về, sáng mai về, kéo tên nào là cháu về. Nói chú 3 năm, 4 năm, 10 năm, chứ không có nói. Ngay tên nghe mơ mơ đó. Còn vừa ổng cười lắm, chuyện cười vui lắm. Ổng có cái ông nữ, ông nữ mà còn vơ vơ. Một người tên Cúc. Lên thăm, ổng xem nhà dân. Cái thằng Tù, họ nói tao đi lao động với bác cậu này. Cái ba, ba này ba tên Nữ, ở trên Phúc, trên Cúc. Mà cậu ông chăm tên Nữ. Nữ, Nữ nó nghe bóc nó kéo dòng nhá. Ba này dành cho, dành cho ông Nữ ra. Thắm ba, thắm ba gặp ba, chịu chính nhau, có chuyện con muốn nói. Mà không biết, sứ tư biết được. Nói này, cái ông này, ông này không sợ lắm. Nói lận đồn Nữ tựa Việt Nam. Nói cái ông, ông Nữ, ông gán. Ông này chắc gia đình ông này. Ông ra, ông ra là ăn rau trên. Nữ ăn rau bị bệnh chết mất. Để trong đêm luôn đó. Trên bắc nhâm lệnh cho chết người. Nữ là mấy thế. Đồn là loái ra, ra chết rồi. Họ trộn trai nhiều lắm. Đếm mà trộn trai, bệnh chết luôn đó. Trên này rừng rủ không à. Trộn trai được, vô trong thường. Ở trong thường vài năm rồi về được, chẳng về ngay được đâu. Thường cháu ấy đi làm chung với hắn, mặc đồ thường, ngay biệt thôi. Ôi trời, mấy bà thầy. Ôi trời, trời lành, ba ngòi trong cái trò này, khoảng 7 giờ sáng. Trời lành quá trời, mấy con thường. Hắn lệnh, hắn bị lệch. Hắn ở trên vậy. Mà hắn có mặc áo xếp, ở trên đó. Hắn vô con, con vô đi với cháu con bụi. Ôi trời ơi, hắn bị lệch. Ba ngồi trong cái cạnh này là thấy khoảng năm. Hắn cũng bị lệch. Mấy con lành, hắn lệnh, hắn cũng lệnh, cũng lệnh. Ông đi ở châu Vũ này, vô mấy chùa Bắp. Hắn mới đến trại nhỏ nhỏ có, hạt nhỏ nhỏ nhỏ đó. Mấy thằng lĩnh. Bà nó nói, đừng với hại mấy trại đó, người ta sợ lắm. Người ta phải. Hắn sống rồi, hắn ngồi gốc cây, hắn với nhau cạp cạp sống. Lấy cây rạc, lấy mấy cái trại này ra. Lấy mấy cái trại này ra,

mắt vào đây Nhưng chẳng có thấy gì cả. Hắn sống. Con thường, nó trong bị đỏ. Trại nhỏ nhỏ, con trời bó nhỏ nhỏ đó. Hại hết, hại trốn. Con thường, nhái sống, ăn. Nhưng mà hắn chết. Con thường, ở châu, nó khổ lắm. Ông về ở châu, ngoài nhà này còn đòi đất. Ông về, có cái áo, vả nắm trong miệng, vả áo. Vả, mà biết lấy chi vả. Cái bão bổ. Bão đường gào, mà họ rách, đưa mấy cái xôi nữa. Và cái chết bẹt ra, mà vả áo mặt. Ông về từ, hồi cháu, ông về từ Biên Hoa. Rách ra khỏi cái rừng nữa. Xe do, chọn đòn nữa. Ông ở tù, về phá hệ phái. Hỏi về đâu, về quân cửa bác. Cháu về đi khổng, hắn lấy tiền. Hắn về, hắn cho tiền thêm nữa. Hắn cho mấy chúng con uống nước. Cháu nhà, ông về. Đứng bác còn tốt. Rách ra khỏi cái rừng nữa. Xé cái xe do. Ông ở tù, ra pháp hệ phải Hắn nói không có tiền, cháu nói có tiền cháu. Cháu, miễn phí đi. Nên cháu về chủng, hắn cho tiền. Cháu mấy ngàn uống nước.
[01:41:11] NN: Ông nội được ra tù năm nào?
[01:41:13] PC: Ông ra tù hả? Ông ở tù năm 75, 6 năm, 81 ông ra cháu rồi đó.
[01:41:20] NN: Khi nào và tại sao ông bà chọn đi qua Mỹ?
[01:41:31] PC: Qua Mỹ hả?
[01:41:32] NN: Vâng.
[01:41:35] PC: Qua Mỹ là tại vì chuyện chống Việt Nam thì ba không được gọi mà ba nghe mấy người nói thế. Nói là hồi đó là thời tổng thống thiểu á tiểu có 300 ngàn đô lat rồi. Để mua sụn đam chứ để chống Việt Công đó. Vì nó chiếm hết rồi Nguyên bắp nó chiếm hết rồi. Mấy ông thì quá muốn chiến đấu với Cung đó. Nhưng mà không có sụn đam. Một Mỹ học cục cục viện trợ của Cung đó. Không có tiền mà muốn sụn đam. Để mình luyện mình bị khổ. Vì tù ở đây, Việt Công tù ở đây. Vì luyện giáo nhân đạo. Nó cho mấy ông đi hạt ố đó. Hạt ổ qua Mỹ. Vì luyện giáo nhân đạo. Họ cho. Phải có tiêu chuẩn. Tù trên 3 năm mới được qua. Nhưng mà cũng có cấp bức thiểu ý là vậy. Nhưng mà họ khá gian. Họ bắt rất nhiều. Họ nói tôi sẽ làm thư mục. Họ nói tôi sẽ làm thư mục. Họ lô hội trúng bức thiểu ý. Họ không được đi. Tôi còn dạy giáo trai nữa. Nằm rễ. Ổn sở điệu nha. Nhà lạ nha. Tránh nó sở chạy. Chạy dậy tới. Ổn bỏ tháp. Ổn góc góc. Rẹt trong ngõ. Mô hôi bồn đổ ra. Mấy cái đường góc. Xúc xúc hết. Mơ chửi. Họ lò hạt ố. Bộ trí của họ lo về hạt ố. Mấy ông công an. Dạy tài giả. Họ không có tin. Ba và mấy đứa bố. Ngáo ngắn. Họ ra rồi Bố đi chạy trọt coi. Ông ra đó. Ông gặp. Ông thử công an bây giờ. Ông làm trong cái chỗ đó. Ông thấy. Anh vị trí. Hồi nãy tôi chạy ra trại. Hồi nãy tôi thử tài giả. Ông thấy. Hồ sơ của mấy anh ở bên Mỹ. Họ có hết rồi. Ông cũng biết. Ông làm trên cánh số mấy. Họ biết hết. Nhưng mà họ không muốn cho anh. Họ có lý do. Thì anh về. Anh kiếm hai chị Vang. Đang ở đây. Tôi lo cho ông dừng bàn của bá. Của ổng. Ông bàn. Bên đó. Ông thường xuyên. Vậy. Anh cho tôi mượn hai chị Vang. Tôi về phòng vận rột rồi. Anh nói dạy cho tài giả. Mà Ông nói mấy khỏi lo. Tôi có cái hình. Hình thú vị. Mà ổng ở đây sau. Con trai nhà ấy. Và đẹp trai quá. Cười rất dễ thương. Ở đây ông đánh cái hình vô. Ở đây có ai làm coi. Mấy cái câu nói sao. Con trai đẹp trai ghê. Con ai mà cười dễ thương như thế. Bên đó. Hình thú vị. Anh đợi tôi. Đợi tôi Phòng tiện hô. Hô trời đợi. Thấy chị Vang. Trời tối đây. Tỉnh giờ tối đây. Sáng thầy ở đây. Sao anh lo mà ra. Anh nói được rồi. Anh cầm dậy ra trài của anh đó. Ba về. Ôi trời mừng. Dậy ra trài. Họ khỏi hết. Họ khỏi dậy anh đó thôi. Anh về đi. Chủ bác về ra ngoài. Chưa về. Ra ngoài tìm cơm. Cơm thịt. Không đợi nó ăn hết. Bỏ nó về luôn Mấy đứa ở lại. Về tại khoảng mưa giờ đến. Trời

mưa, giọng mưa mưa quá dễ. Mưa tâm tạc. Mưa Việt Nam mưa kinh khủng lắm. Ba về Nắm chặt. Nha ba về nhà. Ông chịu ta triêu ở đây. Bắt nó đi. Hai người trúng vết. Trời trời. Khi mà bố dạy bố Bố thuê nhà trúng vết. Ba ổng nói. Sao nhà chịu đựng đi phòng bệnh. Yên lặng. Không có ai nói gì cả. Mở cửa bố. Ba ổng nói. Khoảng 11 giờ ổng về. Cháu dậy ổng về. 11 giờ ổng về. Ngày hôm mai đi vô. Khám sức khỏe. Cháu dậy rồi bố. Không có khảm sức khỏe. Cháu hồi hộp lắm. Mặt nóng đứng hai tay thẳng. Vì bị mẩn ốc. Viễn mần ốc có chết. Đứa cái tay đứng đứng đứng. Cháu mặt nóng rớt. Chiều vô đại. Gặp với cô khác. Giải thích cô con trai. Thì mấy đứa con cháu bỏ lại đứa đứa quá tối. Hồi sáng cháu uống cà phê hơi nhiều. Nhiệt tính đập loạn xạ. Chiều có cháu ổng qua được không? Cháu tụi nó đi đón tù gia đình. Cháu bỏ con tụi nó lại tụi mình qua. Nói cháu nó sẽ già được. Bạn ngồi đòi chút đi. Ngồi chút chừng cho lâu lâu. Để họ khỏi nghe. Nói cháu qua. Nói cháu nó về. Nói cháu ngừng quá. Mọi đứa đâu có ở quên đấy con. Thường sĩ, đỉnh của ông ấy. Trước mọi lắm ông giàu rồi. Hồi đó ông vốn đồ mỹ. Vốn cọc sách. Cái nghề của mỹ. Hằng đêm qua đêm làm nhà lắm. Cứ anh nhau mua và bạn lầu với ông đó. Ông giàu lắm. Ông giàu nó đưa số Việt nghề tiện. 42 số Việt nghề tiện Sài Gòn. Ông tên ông Lường. Nguyễn Nguyệt Lường. Ông này Lường mới đi một đo. Nói cháu đi phỏng vấn. Lâu rồi chứ không có tên. Có thằng cải chứ. Nó còn rách chửi.Vừa em bọn chơi vô giấy. Bên đường mình ra. Vừa mới nói ai hỏi tên ai. Nói tên Đi Đường. Vừa em dẫu tên. Nói tên Đương. Tao anh chị chuộng đánh tiền cháu. Ba đang ngồi bọn. Thầy trực sếp phá chạy. Hai ông ba bố mập to. Ba cái con ngoài hở sát. Thầy mới nghe quá. Có hai người kiểm gì?Ba đưa con cái báo. Nói cháu phải đi về. Làm chết cho cháu nói anh này cái báo tiền. Con mở đôi nhỏ. Nó vừa khát ra. Anh chị đếm thêm tiếp. Con mở đôi nhỏ. Cháu mượn 18 triệu rưỡi. Một ngàn 800 năm đô hơi xíu đó. Hai ngày sau ông đưa về. Ông đưa cho ba thêm triệu rưỡi. Trăm đô la, năm chục nữa. Trăm rưỡi. Ba qua đây. Ba bạn trợ cấp. Cháu lộn tạm thằng. Một thằng hai trăm rưỡi một người. Ba đồn trả cho ổng. Trả cho ngày sau. Ông nội cháu mấy trăm để cảm ơn. Cháu ở đây là chủ biệt. Cháu giúp đỡ nhiều người đó. Cả trăm gia đình Cháu cho vốn thông án thôi. Muốn gặng bạn, muốn xịt đồ đập, xịt đồ máy. Cháu cho tiền vốn bạn thôi đó. Ai có tiền trả vốn, cháu cũng có tiền. Lợi cũng có tiền trả vốn. Cháu cũng đòi. Cháu mấy cân mấy này. Em cân cháu có hai ngàn đô. Cháu mượn quả trời. Mọi đứa sẵn hai cái cân. Cân chín rồi, cái này là cái cân quạt. Cái màu xanh. Đẹp lạc, chẳng phải màu xanh đậm. Cân quạt được hai cân thái ở Phố Sài Gòn mua vải bốc. Ở đây có bên hoa. Ba mấy con lớn đi mua vài bốc. Mấy cân ở đây được hai bộ, hài bồ đi. Đi Hạc. ÔI, vui quá. Mừng lắm. Về từ ngày mươi tháng tư ngàn năm trăm chỉnh hai tỷ phú trần lột. Khi có người làm bảo trì có cái lý. Chứ không có người bảo chờ thì quá tệ bằng lạnh. Thầy trời có lý sao mà đẹp giống trời Việt Nam ta. Mệt mẽ, mệt nặng, giống Việt Nam mừng quá. Nói ai này quá mị lạnh mới ngồi mệt mẽ. Ông ấy giới thiệu hồi tiên linh họ lo nhà cửa họ tuyết cho cái nhà nội thẳng trả 950 đô la. Đấy cái tiền trợ cấp của mình họ ẩn trưởng họ bắt mình trả sau. Đưa chìa khóa vô nhà hai phòng. Văn hải phòng. Gần cái nhà mình vô hôm qua bữa tối đó. Mỗi người một cái gia đình ở đó thôi. Mấy bà có chỗ ngồi phòng khách bà có loa ngủ riêng ngồi ngủ riêng trong phòng. Một người một phòng còn phòng lại giáo cho mấy đứa con trai ngủ. Ở đó được 6 tháng hẹp đông. Về dưới sân phố tấn nam Cali này ở dưới đường Sê-ri-tột. Nhà dưới này rẻ 6 trăm rưỡi. Hai phòng mình trồng lắm. Trồng có vườn 6 trồng. Được thuê gián lâu rồi. Nó có sinh được hầu dính. Mấy

bạc, mấy chủ ở đây việc làm. Một cái học từ hai năm đời học vẫn học được. Đi qua tiệm văn lần, đi làm thịt bò. Đi vật cá, chung đi luôn. Lúc ở đây lại thí văn lại thương. 2 trăm rưỡi. Động thêm văn lại của 18 văn là 1 ngàn 1 trăm. Đi học văn lại 18 văn. Trời dùm phải sao tiếng Anh chưa biết. Nói chí, nói chứ đừng bỏ cái hiệu. Nói dài vô trực sẽ dài thôi. Dài vào cửa kính. Dài ra, dài khỏi đồng minh đâu. Ông ấy vỗ tay. Ông ấy nói perfect quá. Ông hồi sớm này. Có người giỏi quá. Người giỏi quá. Ông nuôi đồng viên tiếng Anh. Ông có học, có việc bày khảo tiếng Anh. Ông hay tiệp đoàn, phải đoàn nó ra đó. Có người giỏi quá. Đi ở Việt Nam rung tay, đầy công nghiệp. Lại xe, tạm bệnh rồi. Người này học khoảng 6 ngàn đồng đó. Ngàn 1 thôi. Nó to chứ nó phải nhỏ. 1 ngàn là 100 đô la. 8 đô la là 1 triệu gì mấy. 100 đô la là 2 triệu tử đó. Như cái máy. Mặt nó làm ngay rồi. Từ năm 1992 tới bây giờ. Quá cả 3 tháng đi làm. Không may mắn. Đường tiền may mắn. Vừa bỏ hoài rồi. Thấy tụi nó nghiệt bẩn quá. Mẹ ở với con thêm 1 năm. Hồi hợp đồng với nhà này. Hồi hợp đồng với nhà này. Năm có đi ở. Đứa thằng Nghĩa, thằng Nghĩa điên khùng với tôi. Còn em ở sau, điên khùng. Đâu có phải muộn gì đâu.
[01:54:40] NN: Sau khi ông bà qua Mỹ, ông bà được tìm làm việc không?
[01:54:45] PC: Ông bà hả?
[01:54:47] NN: Sau khi qua Mỹ.
[01:54:48] PC: Bà, lúc đầu bà qua họ vai để cất trị. Bà cất trị mấy bữa. Họ đi lễ trường vô kiểm soát mấy người em. Anh trời cấp không được đi làm nữa. Chứ bà sợ bà nghĩ thôi. Không phải lần năm 10 ngày mà không lấy tiền. Còn ông đi học. Đại học. Năm có đi. Học 3 năm, ông lấy tiền phái năng trẻ tiền. Năm được 3 ngàn hay mấy đó. Mấy tiền ông giúp Việt Nam. Ông đi học. Đi học với đứa con. Đứa lưỡi này, mấy chiếc xe to cho ta đưa tầm hạt quá trình 2 và đi xe tầm 3. Xe cũ lắm. Đứa này trường này vất đường hạt rồi.Vất trường khác rồi. Chạy về đi học. Ông còn mang vào lô đi học. Được 3 năm rồi. Gần là tổn nghiệp. Bởi thằng học đại học. Cả trường đi học ông phải nghỉ. Ông bỏ. Ông lấy phái năng trẻ trường mấy năm rồi. Nên ông giỏi từng ngày nhớ đi học. Nhớ với đứa đấy. Khi nào chưa đi làm thì mấy vợ đi chầm. Ông còn đi mây thử. Mây thử một ngày được mấy 14 năm. Một ngày cũng được 14 năm. Chiều nay còn bị bộ nạp và bắt mấy người đi mây lâu nữa. Ông nếu muốn mây thử thì mây thiệt lắm. Thời quá sợ ra cấp. Ông nghỉ luôn. Thời quá hôm sau, ông đến, ông xin một chủ tiền. Nói cho tôi xin tiền, 25. Nó kéo tôi tới lấy. Nó cho ông được 14 năm.Với ông về, ông nói cho tôi đi xin security. Ông đi thi bưu điện nghe. Ông mua cái sách chăm với ông học. Học chăm thì nhỏ như trình độ anh văn nó chưa có trở được 100%. Yếu. Thi bưu điện mới rớt. Thì ông đi qua security. Rồi ông lập đến, hành hội phỏng vấn. Ông nói thông suốt cho ông làm. Nhưng mà mới qua, hẳn cho làm cái 1 cái 2. Không cho làm cái 3 luôn. Năm thì 11 giờ đêm. 11 giờ đêm mà 10 rưỡi ấy. Thằng Nghĩa con đi ngoài đường ấy. Cảnh sát gọi về. Này thấy lạnh con mày về. Thằng Nghĩa 14 tuổi ấy. Thằng đi ngoài đường ấy. Đi lạnh con về là mày đi làm. Đi làm thì hẳn cho làm tên tự tín xác đó. Ông nói tao đi phi quay không được. Thằng chị tên trọng đi. Sao hẹn tên trọng. Hẹn tên này cho xuống dưới thân phố. Chế lý tốt chứ đó. Làm cái hạt nước ngọt. Nước ngọt. Nước ngọt thì sao? Ông mà Hạt nhà mấy không biết. Bên cổng, bên áo. Bên áo. Bên áo nó ra rồi. Ông chạy bên đó, chạy bên kia. Ông chánh ông bị gập xuống. Thằng tìm vâm từ đáy lên đến tìm hết. Ông không biết. Đau quá con quay nữa. Ông nó cho tao về thân phố, phá tay vô đây. Tao ở cái ngữ đó Nó nói tao về thân

phố này. Mấy kiện hô là họ sơ cụ. Mấy kiện hô là họ chuyển ông về thân phố đây. Thầy vô. Ông nằm đòi ông không biết. Thầy ổng mặc cái áo đông nữa đó. Thầy cái chân ông tìm. Cái chân ông đánh, ông có biết không? Nói ông không biết chứ đâu. Từ đây xuống đây, đáy thuê nhất hết. Về rồi con gặp đi nàng á. Đi 2 cái nàng 2 bên á. 6 tháng trôi á. Đi lại được. Nói Thầy Nghị sức Thầy lên đi làm lại. Lên làm lại chứ không bỏ. Bỏ lại làm việc chứ. Không làm Tiến tay, ngồi nằm đây làm được. Không ai bắt bờ này. Bên trong đi làm lại. Làm lại sau thì Ăn tiền da, bắt đầu 6-7 tuần. Thôi ăn tiền da thôi. Chắc Thôi ăn tiền da thôi. Ăn tiền da được 6 tuần rồi. Bỏ CPT ở nhà. Ăn tiền da Thế giới mới chết hết. Không còn làm như này hết. Ừ Con ba Cô lo nè. Cổ đại được đến 2 năm rồi đi. Thằng đi mà trốn ba đi. Năm 2000 lại 2 tuổi. Hồi nãy Hôm qua tại vết hồi nãy Mãi mãi Ông Phong hồi nãy Đã con đi chơi gấp. Ở đây Công nghệ ở đó, tập hư Đi đời luôn đó. Đi đón luôn đó. Thần thần con nhổn tay dây chặn. Mà đem đi. Mà còn máy thì đem đi. Ở đây chắc chứ. Học sinh tay nhiều cái chuyện quá. Nhiều cái chuyện quá sức. Thằng học giỏi lắm. Lợp bẫy, thằng gấp mấy thằng học toàn Cái đường quá nơ. Đường quá nơ. Ông trẻ trẻ còn 3 tuổi. Thằng này toàn giỏi coi như Superman. Toàn giỏi vì ba cái thằng Cứu con cạc đẳng Nhiều học thuộc Học thuộc lõa thật lắm Học hành hóa chí học vì ba bài tật. Cứu con cạc. Chứ thằng đánh đâu trong đâu Thằng Việt trên Facebook. Mấy người nói hỏi thằng viết có đúng không. Phan con nói đúng. Việt chẳng đáng gì hại Việt có bài kệ dài lắm. Mấy người bên Việt Nam chào cái con gì. Anh Đột này anh giỏi lắm. Thằng ánh viết có bài dài lắm.
[02:02:02] NN: Chúng ta đến cuối cùng phỏng vấn này. Còn gì bà muốn nói lên nửa trước khi mình xong?
[02:12:12] PC: Xong rồi, hả?
[02:12:13] NN: Xong rồi.
[02:02:02] PC: Thì hôm nay, bà rất hân hạnh làm phỏng vấn cho con. Bà già rồi. Tai bị điếc nữa. Nhiều khi con nói cái chi, bà không nghe. Khổ lắm. Người gia mất thì mơ. Hồi nay, chút xíu nữa, mất cái kính nữa là không thấy đường. Tìm ra kính rồi. Phỏng vấn được em sưởi. bà cũng mừng rồi. Nhiều câu có hỏi, bà — Nathan hỏi — bà không nghe. Nghe được 2-3 tiếng. Nó khổ chứ. Thôi, cảm ơn Thượng Đế, cảm ơn Chúa. Tối nay, phỏng vấn được phong tất. Tôi làm thằng cháu, tôi làm bớt buồn. Tôi nói tầm bậy tầm bạ. Tôi xin nhà trường bỏ qua. Không có biết tiếng Anh. Tôi nói tiếng Việt. Lâu quá, vậy già cả trí óc lú lẫn. Xin lỗi tất cả. Cảm ơn cháu phỏng vấn bà hôm nay.
[02:02:02] NN: Cảm ơn bà.